

ΑΠΟΦΑΣΗ¹ ΑΡΙΘΜ. 452/Υ/2009

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

ΣΕ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε στην αίθουσα Συνεδριάσεων του 1^{ου} ορόφου του κτηρίου των Γραφείων της (Κότσικα 1Α & Πατησίων) την 3^η Ιουλίου 2008, ημέρα Πέμπτη και ώρα 10:30, με την εξής σύνθεση:

Πρόεδρεύων: Χαράλαμπος Χρυσανθάκης, λόγω κωλύματος του Προέδρου Σπυρίδωνα Ζησιμόπουλου

Μέλη: Νικόλαος Γεράσιμος λόγω κωλύματος του τακτικού μέλους Αριστομένη Κομισόπουλου,

Αριστέα Σινανιώτη,

Φαίδων Στράτος,

Ιωάννης Σαμέλης

Κυριάκος Μακαρώνας λόγω κωλύματος του τακτικού μέλους Χρήστου Α. Ιωάννου,

Παναγιώτης Κανελλόπουλος,

Ευθύμιος Πουρναράκης, λόγω κωλύματος του τακτικού μέλους Απόστολου Ρεφενέ,

Χρήστος Κωνσταντάτος λόγω κωλύματος του τακτικού μέλους Δημητρίου Γιαννέλη, και

Γεωργία Μπεχρή-Κεχαγιόγλου

Γραμματέας: Παναγιώτα Μούρκου

Τα λοιπά τακτικά ή/και αναπληρωματικά αυτών μέλη της Ε.Α, αν και προσκληθέντα, δεν προσήλθαν λόγω δικαιολογημένου κωλύματος

Θέμα της συνεδρίασης ήταν η λήψη απόφασης επί της καταγγελία της εταιρείας «ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΦΛΩΡΑΣ ΚΟΣΜΟΣ - ΜΑΡΙΑ ΦΛΩΡΑ Ε.Π.Ε.» κατά της εταιρείας «ΑΠΟΛΛΩΝ» Α.Ε. ΕΚΔΟΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ και της αυτεπάγγελτης έρευνας της Γενικής Δ/σης Ανταγωνισμού και στην εταιρεία ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ GROUP ΑΕ, για παράβαση των άρθρων 1 και 2 του ν. 703/77, όπως ισχύει και των άρθρων 81 και 82 ΣΕΚ.

Στη συζήτηση είχαν νομίμως κλητευθεί και παρίσταντο α) για την καταγγέλουσα εταιρεία ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΦΛΩΡΑΣ ΚΟΣΜΟΣ - ΜΑΡΙΑ ΦΛΩΡΑ Ε.Π.Ε (εφεξής ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΦΛΩΡΑΣ) ο νόμιμος εκπρόσωπος Γεώργιος Φλωράς μετά των

---

¹ Από την παρούσα απόφαση έχουν παραλειφθεί, σύμφωνα με το άρθρο 26 παρ.7 του Κανονισμού Λειτουργίας και Διαχείρισης της Επιτροπής Ανταγωνισμού (ΦΕΚ 1890/Β'/29.12.2006), τα στοιχεία εκείνα, τα οποία κρίθηκε ότι αποτελούν επιχειρηματικό απόρρητο. Στη θέση των στοιχείων που έχουν παραλειφθεί υπάρχει η ένδειξη [...]. Όπου ήταν δυνατό τα στοιχεία που παραλείφθηκαν αντικαταστάθηκαν με ενδεικτικά ποσά και αριθμούς ή με γενικές περιγραφές (εντός [...]).

πληρεξουσίων δικηγόρων του Αγγέλου Μορφόπουλου, Ιωάννη Λιναρίτη και Χάριτος Μπουγά, β) για την καταγγελλόμενη εταιρεία ΑΠΟΛΛΩΝ Α.Ε. ΕΚΔΟΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ (ΑΠΟΛΛΩΝ) ο νόμιμος εκπρόσωπος Αρίστος Δοξιάδης μετά των πληρεξουσίων δικηγόρων του Κωνσταντίνου Βαϊνανίδη, Κωνσταντίνου Λαμπαδάρου και Ευαγγελίας-Ροζαλίας Βιτζηλαίου και γ) για την εταιρεία ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ GROUP ΑΕ (εφεξής ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ) ο νόμιμος εκπρόσωπος Παναγιώτης Ευσταθιάδης μετά των πληρεξουσίων δικηγόρων του Πλάτωνα Νιάδη, Αναστασίας Δρίτσα και Χαρίκλειας Νικολοπούλου.

Στην αρχή της συζήτησης, το λόγο έλαβε η Γενική Εισηγήτρια Σοφία Καμπερίδου, Προϊσταμένη της Α΄ Διεύθυνσης Εφαρμογών της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού (εφεξής Γ.Δ.Α.), η οποία ανέπτυξε συνοπτικά τη γραπτή εισήγηση (αριθ. πρωτ. 2343/7.4.2008) της Υπηρεσίας και πρότεινε για τους λόγους που αναφέρονται αναλυτικά στην εισήγηση:

- Οι εταιρείες ΑΠΟΛΛΩΝ ΑΕ και ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ GROUP Α.Ε. να διαταχθούν να παύσουν αμέσως και να παραλείψουν πρακτικές που συνιστούν κατάχρηση συλλογικής δεσπόζουσας θέσης.
- Οι καθ'ων να διαταχθούν να λάβουν όλα τα μέτρα που είναι απαραίτητα για την επίτευξη του αποτελέσματος της ίσης μεταχείρισης όλων των χονδρεμπόρων και βιβλιοπωλείων.
- Να επιβληθεί πρόστιμο σε καθεμία των εταιριών ΑΠΟΛΛΩΝ και ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ για την κατάχρηση συλλογικής δεσπόζουσας θέσης.
- Να υποχρεωθούν οι καθ'ων να κοινοποιήσουν εντός τριάντα (30) ημερών από τη γνωστοποίηση της απόφασης τα ληφθησόμενα προς το σκοπό αυτό μέτρα – δεσμεύσεις στην Επιτροπή Ανταγωνισμού και το χρονοδιάγραμμα εφαρμογής τους (το οποίο πρέπει να προβλέπει εύλογους χρόνους).
- Να απειληθεί χρηματική ποινή ύψους τριών χιλιάδων πεντακοσίων (3.500) Ευρώ σε καθεμία των καθ'ων για την περίπτωση μη συμμόρφωσης, για κάθε ημέρα καθυστέρησης των καθ'ων να συμμορφωθούν με την απόφαση μετά την πάροδο του χρονικού διαστήματος συμμόρφωσης σε περίπτωση συνέχισης ή επανάληψης της παράβασης.
- Να επιβληθεί πρόστιμο στην εταιρία ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ σύμφωνα με τα όσα ορίζει το άρθρο 25 παρ.2 του Ν. 703/77 για παροχή ανακριβών στοιχείων στη Γ.Δ.Α.

Οι πληρεξούσιοι δικηγόροι της ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ προέβαλαν στο πλαίσιο της προφορικής διαδικασίας αιτιάσεις, τις οποίες χαρακτήρισαν ως «ένσταση» και με την οποία ζητήθηκε η αποβολή της ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΦΛΩΡΑΣ από τη διαδικασία.

Η Ε.Α κατά την από 24.7.09 διάσκεψή της, μετά από διαλογική συζήτηση, και λαμβάνοντας υπόψη ότι η υπόθεση εισήχθη **ενιαίως** με την υπ' αριθμ. 2343/7.4.2008 εισήγηση της Γ.Δ.Α και με δεδομένο ότι η αυτεπάγγελτης έρευνας συνίσταται στο ότι η διενέργειά της διευρύνει τα αντικειμενικά και υποκειμενικά όρια της έρευνας της

υπόθεσης, αποφασίζει την παραμονή της εταιρείας ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΦΛΩΡΑΣ στην υπόθεση.

Κατόπιν τον λόγο έλαβαν οι πληρεξούσιοι δικηγόροι, οι οποίοι τοποθετήθηκαν επί της με αριθ. πρωτ. 1463/29.2.2008 εισήγησης της Γ.Δ.Α., ανέπτυξαν τις απόψεις τους και απάντησαν σε ερωτήσεις που τους υπέβαλε ο Πρόεδρος και τα μέλη της Επιτροπής.

Για την θεμελίωση των ισχυρισμών τους τόσο οι πληρεξούσιοι δικηγόροι της εταιρείας ΦΛΩΡΑΣ όσο και οι πληρεξούσιοι δικηγόροι της ΑΠΟΛΛΩΝ, ζήτησαν την εξέταση δύο μαρτύρων και η Επιτροπή, αποδεχόμενη το αίτημά τους, εξέτασε ενόρκως τους μάρτυρες [...] και [...] καθώς και [...] και [...]. Οι πληρεξούσιοι δικηγόροι της εταιρείας ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ ζήτησαν και προέβησαν στην εξέταση μίας μάρτυρος, της [...].

Η συζήτηση της υπόθεσης συνεχίστηκε σε 17 συνεδριάσεις της Ολομέλειας με την ίδια σύνθεση, κατά τις ημέρες: 24^η Ιουλίου 2008 ημέρα Πέμπτη και ώρα 14:00, 10^η Σεπτεμβρίου 2008 ημέρα Τετάρτη και ώρα 15:00, 2^α Οκτωβρίου 2008 ημέρα Πέμπτη και ώρα 14:00, 16^η Οκτωβρίου 2008 ημέρα Πέμπτη και ώρα 13:00, 17^η Οκτωβρίου 2008 ημέρα Παρασκευή και ώρα 11:30, 24^η Οκτωβρίου 2008 ημέρα Παρασκευή και ώρα 14:00, 14^η Νοεμβρίου 2008 ημέρα Παρασκευή και ώρα 11:00, 21^η Νοεμβρίου 2008 ημέρα Παρασκευή και ώρα 12:30, 28^η Νοεμβρίου 2008 ημέρα Παρασκευή και ώρα 11:00, 16^η Δεκεμβρίου 2008 ημέρα Τρίτη και ώρα 10:00, 17^η Δεκεμβρίου 2008 ημέρα Τετάρτη και ώρα 10:00, 22^η Δεκεμβρίου 2008 ημέρα Δευτέρα και ώρα 15:00, 29^η Δεκεμβρίου 2008 ημέρα Δευτέρα και ώρα 16:30, 30^η Δεκεμβρίου 2008 ημέρα Τρίτη και ώρα 10:00, 9^η Ιανουαρίου 2009 ημέρα Παρασκευή και ώρα 14:00, 15^η Ιανουαρίου 2009 ημέρα Πέμπτη και ώρα 10:45, 23^η Ιανουαρίου 2009 ημέρα Παρασκευή και ώρα 10:30 οπότε και ολοκληρώθηκε η ακροαματική διαδικασία.

Μετά την ολοκλήρωση της ακροαματικής διαδικασίας και την εξέταση των μαρτύρων οι πληρεξούσιοι δικηγόροι των ενδιαφερόμενων μερών ζήτησαν και ο Πρόεδρος της Επιτροπής χορήγησε προθεσμία έως την 28^η Ιανουαρίου 2009, ημέρα Τετάρτη, προκειμένου να υποβάλουν συμπληρωματικό υπόμνημα.

Η Επιτροπή συνήλθε σε διάσκεψη στη συνεδρίαση της 29^{ης} Ιανουαρίου 2009 (ημέρα Πέμπτης και ώρα 13:30), την οποία και συνέχισε στη συνεδρίαση της 2^{ας} Φεβρουαρίου 2009 (ημέρα Δευτέρα και ώρα 13:00), και ολοκλήρωσε στη συνεδρίαση της 12^{ης} Φεβρουαρίου 2009 (ημέρα Πέμπτης και ώρα 14:00), στην ως άνω αίθουσα συνεδριάσεων του 1^{ου} ορόφου του κτιρίου των γραφείων της. Τα μέλη της Επιτροπής Ανταγωνισμού, που συμμετείχαν στη λήψη της παρούσας απόφασης δήλωσαν ότι έχουν ενημερωθεί πλήρως και αναλυτικώς για το σύνολο του φακέλου και του αποδεικτικού υλικού.

1. Με το από 17.3.2003 (αριθμ.πρωτ. 1012/26.3.2003) έγγραφό της, η εταιρεία ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΦΛΩΡΑΣ ΚΟΣΜΟΣ - ΜΑΡΙΑ ΦΛΩΡΑ Ε.Π.Ε. (εφεξής ΦΛΩΡΑΣ ή καταγγέλλουσα), η οποία δραστηριοποιείται στην αγορά της λιανικής πώλησης ξενόγλωσσου εκπαιδευτικού βιβλίου, κατήγγειλε την εταιρεία «ΑΠΟΛΛΩΝ» Α.Ε. ΕΚΔΟΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ, (εφεξής

ΑΠΟΛΛΩΝ), που δραστηριοποιείται στην αγορά της χονδρικής πώλησης ξενόγλωσσου βιβλίου, για παράβαση των άρθρων 1 και 2 ν. 703/77, ως ίσχυε και ισχύει.

Ειδικότερα, η ΦΛΩΡΑΣ κατήγγειλε ότι η ΑΠΟΛΛΩΝ εκμεταλλεύεται καταχρηστικά τη δεσπόζουσα θέση που κατέχει στην αγορά της διακίνησης ξενόγλωσσου βιβλίου, ειδικά και διακριτικά σε βάρος της (καταγγέλλουσας) με: (i) τη διακριτική μείωση προς αυτήν των εκπτώσεων που της χορηγούσε, (ii) την παρακώλυση των παράλληλων εισαγωγών σε ξενόγλωσσα βιβλία, των οποίων η ΑΠΟΛΛΩΝ έχει αναλάβει την αποκλειστική διακίνηση στην Ελλάδα, (iii) τη διακριτική μείωση προς την καταγγέλλουσα του ποσοστού των επιστροφών και τον αυστηρό περιορισμό του χρόνου επιστροφής των βιβλίων, (iv) τον περιορισμό στον χρόνο της πίστωσης και (v) τον αποκλεισμό εξυπηρέτησης της καταγγέλλουσας από την κεντρική αποθήκη της.

2. Κατά τη διερεύνηση της ανωτέρω καταγγελίας, η Γ.Δ.Α με εντολή Προέδρου, διενήργησε αυτεπάγγελτο έλεγχο στα γραφεία της ΑΠΟΛΛΩΝ, την 31.8.2004 και απέστειλε επιστολές σε εταιρείες του κλάδου, μεταξύ των οποίων και στην εταιρεία ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ GROUP ΑΕ για συλλογή στοιχείων.
3. Στις 6.9.2006 εισήχθη για πρώτη φορά προς συζήτηση η ανωτέρω καταγγελία με την με αριθμ.πρωτ. 4776/27.7.2006 εισήγηση της Γ.Δ.Α, διευρυμένη κατά τον ανωτέρω αυτεπάγγελτο έλεγχο.
4. Στη συνέχεια, η Ε.Α. αποφάσισε την επανεξέταση και της ανωτέρω υπόθεσης, μεταξύ άλλων υποθέσεων για τις οποίες δεν είχε εκδοθεί οριστική απόφαση, από τριμελή επιτροπή υπαλλήλων της Γ.Δ.Α.[Βλ. Πρακτικά Ε.Α. των από 18.9.2006 (αριθ. πρακτ.984), 22.9.2006 (αριθ. πρακτ. 985) και 25.9.2006 (αριθ. πρακτ. 987) Συνεδριάσεων] και την υποβολή σχετικής εισήγησης προς την Ολομέλεια Ε.Α. υπογεγραμμένη από την τριμελή επιτροπή.
5. Η τριμελής επιτροπή, με βάση τα ορισθέντα από την Ε.Α. κατά τη συνεδρίαση της 1.2.07 (Πρακτικό αριθ. 1025) σχετικά με τις αρμοδιότητες των τριμελών επιτροπών επανεξέτασης υποθέσεων, συνέταξε σχετικό ενημερωτικό σημείωμα στο οποίο αναφέρονται τα εξής:

«Η τριμελής επιτροπή επανεξέτασης της υπόθεσης «Καταγγελία της εταιρείας με την επωνυμία “ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΦΛΩΡΑΣ ΚΟΣΜΟΣ - ΜΑΡΙΑ ΦΛΩΡΑ Ε.Π.Ε.» κατά της εταιρείας με την επωνυμία «ΑΠΟΛΛΩΝ» ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ και αυτεπάγγελτη έρευνα στην εταιρεία με την επωνυμία ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ GROUP ΑΕ, για παράβαση των άρθρων 1 και 2 του ν. 703/77, όπως ισχύει και των άρθρων 81 και 82 ΣΕΚ.», αφού επανεξέτασε τους σχετικούς φακέλους θεωρεί ότι θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν στην εισήγηση τα παρακάτω αποσπάσματα επιστολών,..... [καταγράφονται επιστολές]...

Η τριμελής επιτροπή δεν διαπίστωσε οτιδήποτε το επιλήψιμο στο τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιήθηκαν τα έγγραφα του φακέλου.

Με το παρόν ενημερωτικό σημείωμα, η τριμελής επιτροπή δεν υπεισέρχεται στην εξέταση της ουσίας της υπόθεσης ούτε στην εκτίμηση των συμπερασμάτων της εν λόγω εισήγησης, σύμφωνα με τα Πρακτικά της 1025^{ης} συνεδρίασης της Επιτροπής Ανταγωνισμού (1.2.2007)».

6. Κατόπιν των ανωτέρω, η εισήγηση της Γ.Δ.Α. επί της υπόθεσης εισήχθη εκ νέου για συζήτηση στην Ε.Α. την 14.5.2007 και τα εμπλεκόμενα μέρη υπέβαλαν τα από 13.4.2007 υπομνήματα σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στον Κανονισμό Λειτουργίας και Διαχείρισης της Ε.Α. (ΚΥΑ 8275/15.12.2006, ΦΕΚ 1890/τ.Β'/29.12.2006).
7. Στη συνέχεια η Ε.Α εξέδωσε την με αριθ. 342/Υ/2007 προδικαστική απόφαση με την οποία: **(α)** ανέβαλε την έκδοση οριστικής απόφασης επί της υποθέσεως και **(β)** καλούσε «τη Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού να διενεργήσει κατά προτεραιότητα περαιτέρω έρευνα σε σχέση με το ζήτημα των αποκλειστικών διανομών, περιλαμβάνοντας τις εκδοτικές επιχειρήσεις, με τις οποίες οι εταιρείες "ΑΠΟΛΛΩΝ" ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ και ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ GROUP ΑΕ συνδέονται με συμβάσεις διανομής με όρους αποκλειστικότητας και εντός έξι (6) μηνών να υποβάλει σχετική εισήγηση».
8. Εις εκτέλεση της απόφασης αυτής, η Γ.Δ.Α. απέστειλε σχετικά ερωτηματολόγια σε οκτώ (8) εταιρείες χονδρικού εμπορίου ξενόγλωσσου εκπαιδευτικού βιβλίου και σε έντεκα (11) εκδοτικούς οίκους (εκ των οποίων τρεις εδρεύουν στην αλλοδαπή). Για την αποστολή του ερωτηματολογίου στους εκδοτικούς οίκους του εξωτερικού ζητήθηκε η συνδρομή των αντίστοιχων αρχών ανταγωνισμού, βάσει του άρθρου 22 του Κανονισμού 1/2003. Λόγω δε του γεγονότος ότι η διαδικασία αναζήτησης στοιχείων από εταιρείες του εξωτερικού είναι χρονοβόρα, η Γ.Δ.Α με το με αριθ. πρωτ. 7350/18.12.07 έγγραφό της ενημέρωσε σχετικά την Ε.Α και ζήτησε παράταση της τρίμηνης προθεσμίας υποβολής της νέας εισήγησής της, για να λάβει από την Ε.Α. παράταση της προθεσμίας υποβολής έως την 29.2.2008 (Πρακτικό Ε.Α. αριθ. 1201/19.12.2007, αριθμ. πρωτ. διαβιβαστικού εγγράφου 7423/20.12.2007)
9. Η Γ.Δ.Α, λαμβάνοντας υπόψη την αποφασισθείσα και τηρηθείσα από την Ε.Α διαδικασία στην υπόθεση «*Αυτεπάγγελτη έρευνα σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην παραγωγή και εμπορία γαλακτοκομικών προϊόντων, για παράβαση του άρθρου 1 του ν. 703/77, όπως ισχύει και του άρθρου 81 ΣΕΚ*» και συγκεκριμένα στην εξέταση των κάθετων συμφωνιών των γαλακτοβιομηχανιών με σούπερ μάρκετ, το σκεπτικό της με αριθμ. 342/Υ/2007 Απόφασης καθώς και το από 24.7.2008 πρακτικό συνεδρίασης της Ε.Α έκρινε ότι όφειλε να διαχωρίσει τις υποθέσεις που αφορούσαν μη εμπλεκόμενα μεταξύ τους μέρη και να υποβάλει ξεχωριστές εισηγήσεις, προκειμένου να δοθεί στην Ε.Α η ευχέρεια να αποφασίσει για τη συνεκδικασή τους.
10. Πραγματι, η Γ.Δ.Α με την με αριθμ. πρωτ. 2343/7.4.2008 εισήγησή της διαχώρισε το ενιαίο της έρευνας για την ταχύτερη εκδίκαση της υπό κρίση υπόθεσης και κατέληξε σε έκδοση εισήγησης επί της καταγγελίας και της αυτεπάγγελτης έρευνας, διατυπώνοντας την επιφύλαξη, αφού υποβληθούν οι επί μέρους εισηγήσεις, να κριθεί

από την Ε.Α εάν πρέπει να εκδοθεί μία τελική απόφαση στην περίπτωση που προέκυπταν σαφείς ενδείξεις περί ανάγκης ενιαίας κρίσης.

11. Η Ε.Α προέβη, κατά τα προαναφερθέντα, στην εξέταση της υπόθεσης βάσει της 2343/7.4.2008 εισήγησης της Γ.Δ.Α. Στη συνέχεια η Γ.Δ.Α κατέθεσε την υπ' αριθμ. πρωτ. 3388/9.10.2008 εισήγηση επί του ζητήματος των αποκλειστικών διανομών, για την οποία έχει οριστεί ημερομηνία εξέτασης η 26.2.2009.
12. Εξάλλου, οι εξετασθέντες μάρτυρες [...] και [...] κατέθεσαν ότι σημαντικό μερίδιο συμβολής, στους υπάρχοντες συναλλακτικούς όρους και στη δυνατότητα επιβολής τους από τους καταγγελλόμενους χονδρέμπορους στους υπολοίπους χονδρεμπόρους και λιανεμπόρους, οφείλεται στους αντίστοιχους συναλλακτικούς όρους που επιβάλλουν οι εκδότες ξενόγλωσσων βιβλίων στους καταγγελλόμενους χονδρεμπόρους, γεγονός που χρήζει διερεύνησης.
13. Από την ακροαματική διαδικασία, τα υποβληθέντα υπομνήματα και τις καταθέσεις των μαρτύρων προέκυψε, κατά τη γνώμη της πλειοψηφίας, με σαφήνεια η ανάγκη διευκρίνισης του συνολικού πλέγματος των οικονομικών συναλλαγών και σχέσεων που διέπουν το χονδρεμπόριο και λιανεμπόριο του ξενόγλωσσου βιβλίου, ούτως ώστε να αποφευχθεί η έκδοση αντιφατικών αποφάσεων σε σχέση με την υπόθεση που αφορά στην αυτεπάγγελτη έρευνα της Γ.Δ.Α, σχετικά με συμβάσεις αποκλειστικών διανομών που έχουν συνάψει οι εταιρείες ΑΠΟΛΛΩΝ και ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ με αλλοδαπές εκδοτικές επιχειρήσεις ξενόγλωσσων βιβλίων και να διασφαλιστεί το ενιαίο της κρίσεως (άρθρο 18 του Κανονισμού Λειτουργίας και Διαχείρισης της Ε.Α).
14. Κατά την άποψη όμως του μέλους Γεωργίας Μπεχρή-Κεχαγιόγλου η Ε.Α. έπρεπε να προβεί άμεσα στην έκδοση της απόφασης επί της καταγγελίας σχετικά με την ύπαρξη ή μη παράβασης των άρθρων 2 ν. 703/1977 και 82 ΣυνθΕΚ για την κατάχρηση συλλογικής δεσπόζουσας θέσης εκ μέρους των καταγγελλομένων.
15. Κατόπιν των ανωτέρω εκδόθηκε η υπ' αριθμ. 435/V/2009 αναβλητική απόφαση της Ε.Α. σύμφωνα με την οποία, μετά από διενέργεια φανεράς ψηφοφορίας, αποφάσισε κατά πλειοψηφία ότι, δεδομένης της εκκρεμούσας υπόθεσης, που αφορούσε στην αυτεπάγγελτη έρευνα της Γ.Δ.Α, σχετικά με συμβάσεις αποκλειστικών διανομών που έχουν συνάψει οι εταιρείες "ΑΠΟΛΛΩΝ" ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ και ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ GROUP ΑΕ με αλλοδαπές εκδοτικές επιχειρήσεις ξενόγλωσσων βιβλίων, την οποία θεωρούσε συναφή με την παρούσα, να προβεί στην έκδοση οριστικής απόφασης μετά την εξέταση της ανωτέρω υπόθεσης, η οποία αναμενόταν να διευκρινίσει το συνολικό πλέγμα των οικονομικών συναλλαγών και σχέσεων που διέπουν το χονδρεμπόριο και λιανεμπόριο του ξενόγλωσσου βιβλίου.

Αφού ετέθη υπόψη της όλο το αποδεικτικό υλικό της υπόθεσης που αφορούσε στην αυτεπάγγελτη έρευνα της Γ.Δ.Α, σχετικά με συμβάσεις αποκλειστικών διανομών που έχουν συνάψει οι εταιρείες "ΑΠΟΛΛΩΝ" ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ και ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ GROUP ΑΕ με αλλοδαπές εκδοτικές επιχειρήσεις ξενόγλωσσων βιβλίων, η Επιτροπή συνήλθε σε

διάσκεψη στη συνεδρίαση της 8^{ης} Μαΐου 2009 (ημέρα Τετάρτη και ώρα 13:00), την οποία και συνέχισε στη συνεδρίαση της 13^{ης} Μαΐου 2009 (ημέρα Δευτέρα και ώρα 13:00), στη συνεδρίαση της 4^{ης} Ιουνίου 2009 (ημέρα Πέμπτη και ώρα 11:30), στη συνεδρίαση της 11^{ης} Ιουνίου 2009 (ημέρα Πέμπτη και ώρα 14:00), στη συνεδρίαση της 23^{ης} Ιουνίου 2009 (ημέρα Τρίτη και ώρα 14:00), στη συνεδρίαση της 7^{ης} Ιουλίου 2009 (ημέρα Τρίτη και ώρα 12:00) και ολοκλήρωσε στη συνεδρίαση της 22^{ας} Ιουλίου 2009 (ημέρα Τετάρτη και ώρα 14:00), στην ως άνω αίθουσα συνεδριάσεων του 1^{ου} ορόφου του κτιρίου των γραφείων της. Τα μέλη της Επιτροπής Ανταγωνισμού, που συμμετείχαν στη λήψη της παρούσας απόφασης δήλωσαν ότι έχουν ενημερωθεί πλήρως και αναλυτικώς για το σύνολο του φακέλου και του αποδεικτικού υλικού.

Η Επιτροπή κατά τη διάσκεψή της, αφού έλαβε υπόψη της όλα τα στοιχεία του φακέλου της κρινόμενης υπόθεσης, την Εισήγηση της Γ.Δ.Α., τις απόψεις που εξέφρασαν προφορικώς και εγγράφως τα ενδιαφερόμενα μέρη στα υπομνήματά τους, τα όσα κατέθεσαν οι μάρτυρες που εξετάστηκαν κατά την ακροαματική διαδικασία πριν από την έκδοση της υπ' αριθμ. 435/V/2009 αναβλητικής απόφασης της Ε.Α, καθώς και το συλλεγόν αποδεικτικό υλικό της υπόθεσης που αφορούσε στην αυτεπάγγελτη έρευνα της Γ.Δ.Α, σχετικά με συμβάσεις αποκλειστικών διανομών που έχουν συνάψει οι εταιρείες "ΑΠΟΛΛΩΝ" ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ και ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ GROUP ΑΕ με αλλοδαπές εκδοτικές επιχειρήσεις ξενόγλωσσων βιβλίων και γενικά το σύνολο της ενώπιόν της συζήτησης της υποθέσεως:

ΣΚΕΦΘΗΚΕ ΩΣ ΕΞΗΣ:

I. Μετά τις καταγγελίες της εταιρείας ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΦΛΩΡΑΣ και τη διενεργηθείσα αυτεπάγγελτη έρευνα, η Γ.Δ.Α με την εισήγησή της διαχώρισε το ενιαίο της έρευνας για την ταχύτερη εκδίκαση της υπό κρίση υπόθεσης και κατέληξε σε έκδοση εισήγησης επ' αυτής, με την επιφύλαξη της επανένωσης της υπόθεσης στο σύνολό της στην περίπτωση που προέκυπταν σαφείς ενδείξεις περί ανάγκης ενιαίας κρίσης.

II. ΤΑ ΜΕΡΗ

A) ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΦΛΩΡΑΣ ΚΟΣΜΟΣ - ΜΑΡΙΑ ΦΛΩΡΑ Ε.Π.Ε. (καταγγέλλουσα)

Σύμφωνα με τα στοιχεία του φακέλου της υπόθεσης, η ΦΛΩΡΑΣ ιδρύθηκε το 1970, εδρεύει στην Αθήνα και αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες εμπορικές επιχειρήσεις λιανικής πώλησης ξενόγλωσσου εκπαιδευτικού βιβλίου στην Αττική, διαθέτουμε καταστήματα - βιβλιοπωλεία στις εξής περιοχές:

1) Αθήνα (Πανεπιστημίου 59), 2) Πειραιά (Ζωσιμαδών 46), 3) Καλλιθέα (Σκοπευτηρίου 31), 4) Ν. Ιωνία (Ηρακλείου 350), 5) Περιστέρι (Εθν.Αντιστάσεως 87), 6) Αιγάλεω (Στ. Σαράφη 2), 7) Νίκαια (Παν. Τσαλδάρη 255), 8) Μαρούσι

(Μιλτιάδου 16), 9) Ηλιούπολη (Κουντουριώτου 14), 10) Χαλάνδρι (Ηρ. Αττικού 2), 11) Κορυδαλλός (Κουντουριώτου 54-56) και 12) Θεσσαλονίκη (Παύλου Μελά 24).

Επίσης, από το 1980 εκδίδει την εφημερίδα «ELT REVIEW», η οποία αποστέλλεται δωρεάν σε 15.000 αποδέκτες (καθηγητές και ιδιοκτήτες φροντιστηρίων ξένων γλωσσών) ανά τη χώρα, ενώ επιπρόσθετα, οργανώνει 10 ετήσιες εκθέσεις ξενόγλωσσου εκπαιδευτικού βιβλίου σε ολόκληρη τη χώρα καθώς και σεμινάρια από επαγγελματίες του χώρου προς καθηγητές ξένων γλωσσών με σκοπό την ενημέρωση και επιμόρφωσή τους.

Β) ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ με δ.τ. «ΑΠΟΛΛΩΝ Α.Ε.» (καταγγελλόμενη)

Η ΑΠΟΛΛΩΝ ιδρύθηκε το 2003 (προϋπήρχε από το 1985), έχει έδρα στο Περιστέρι, Αττικής, και αντικείμενο δραστηριότητας την αγορά και χονδρική πώληση, για ίδιο λογαριασμό ή/και για λογαριασμό τρίτων, βιβλίων (λογοτεχνικών, βοηθημάτων, εκμάθησης ξένης γλώσσας) και αναλώσιμων σχολικών ειδών, διαθέτουμε καταστήματα στις εξής περιοχές:

1) Κεντρικό - Αθήνα (Οιδίποδος 44), 2) Αθήνα – Κέντρο (Μαυροκορδάτου 1-3), 3) Γαλάτσι (Νιόβης 8 & Δρυάδων 35), 4) Άλιμος (Ελλης 14), 5) Θεσσαλονίκη (Εδέσσης 2), 6) Ηράκλειο Κρήτης (Αρτεμισίας 1), 7) Πάτρα (Μαιζώνος 299).

Σύμφωνα με αναλυτικά οικονομικά στοιχεία που προσκόμισε η καταγγελλόμενη, κατά την πενταετία 2002-2006 ποσοστό περίπου [...] % κατά μέσο όρο του συνολικού ετήσιου κύκλου εργασιών της αφορά σε ξενόγλωσσο εκπαιδευτικό βιβλίο (πλην λεξικών). Ειδικότερα, για την τριετία 2002-2004 η μέση ποσοστιαία κατανομή ανά γλώσσα είχε ως εξής: [...].

Γ) ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ GROUP Α.Ε. (Η έτερη ελεγχόμενη εταιρεία)

Ιδρύθηκε το 1990, με αντικείμενο τη διανομή, εμπορία και έκδοση ελληνικών και ξενόγλωσσων βιβλίων, σχολικών, λογοτεχνικών και τουριστικών. Η εταιρεία έχει αναλάβει την αποκλειστική διανομή σε Ελλάδα και Κύπρο των βιβλίων δύο αλλοδαπών εκδοτικών οίκων (εκμάθηση αγγλικής γλώσσας):

α) των εκδόσεων **Burlington Books**, κατόπιν συμφωνίας με την Ολλανδική Burlington B.V. (BBV), για τα έτη 2000-2007, και

β) των εκδόσεων **Oxford University Press**, από το 2004 έως και 31.3.2008.

ΙΙΙ. ΔΟΜΗ ΑΓΟΡΑΣ – ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ - Η ΑΓΟΡΑ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

1. Η πορεία του ξενόγλωσσου εκπαιδευτικού βιβλίου από τον εκδότη έως τον τελικό χρήστη – σπουδαστή ακολουθεί «αλυσίδα προσφοράς» του βιβλίου, με διαφορετικά μέρη να εμπλέκονται στα επιμέρους στάδια αυτής της οικονομικής δραστηριότητας (έκδοση, διανομή, προώθηση, χονδρικό εμπόριο και λιανικό εμπόριο). Στην αγορά αυτή δραστηριοποιούνται ελληνικές και ξένες εκδοτικές επιχειρήσεις, καλύπτοντας ανά κατηγορία το ήμισυ σχεδόν της αγοράς. Ορισμένοι εκδοτικοί οίκοι εκτός από τους τίτλους που εκδίδουν, εξάγουν ή/και εισάγουν βιβλία, όχι μόνο δικών τους

εκδόσεων αλλά και άλλων εκδοτικών οίκων του εξωτερικού. Επιπλέον, εκδοτικοί οίκοι του εξωτερικού εκδίδουν και βιβλία ειδικά προσαρμοσμένα για τις ανάγκες της ελληνικής αγοράς (π.χ. Oxford University Press, Burlington).

2. Οι βασικότεροι εκδοτικοί οίκοι που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, κατά ξένη γλώσσα, είναι οι:

- *Αλλοδαποί οίκοι με εκδόσεις στην αγγλική γλώσσα:* Burlington, Longman, Oxford, Cambridge, Heinemann, Penguin, Collins.
- *Αλλοδαποί οίκοι με εκδόσεις σε ξένες γλώσσες πλην της αγγλικής:* Hachette, Cle, Hatier-Didier, Hueber, Klett, Guerra, Langenscheidt.
- *Ελληνικοί οίκοι με εκδόσεις στην αγγλική γλώσσα:* Γρίβας – (BBC), Διδιμιώτης - Hillside Press, Τσουκαλά - Σμυρνή, Μαλκογιάννη – Μούτσου (MM Publications), Παγουλάτου – Βλάχου (Express Publishing), New Editions, Μπουκουβάλας (Littera).
- *Ελληνικοί οίκοι με εκδόσεις σε ξένες γλώσσες (πλην της αγγλικής):* Hueber Ελλάς, Καραμπάτος, Κάουφμαν, Βλάχος Ν., Κουκίδης, Κουναλάκη, Ζωγοπούλου – PERUGIA, Καπάτου.

Από τις παραπάνω εκδοτικές επιχειρήσεις, οι μεγαλύτερες της αγοράς είναι οι: BURLINGTON BOOKS (με μερίδιο το 2006 μεταξύ [...]- την οποία αντιπροσωπεύει αποκλειστικά η ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ), PEARSON EDUCATION (μερίδιο [...], αποκλ. Διακινητής ΑΠΟΛΛΩΝ έως και το 2006), OXFORD UNIVERSITY PRESS (μερίδιο 11% στα ELT βιβλία στον ιδιωτικό τομέα, με αποκλειστικό διακινητή την ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ), MACMILLAN - HEINEMMAN LTD (2007: μερίδιο [...]), EXPRESS PUBLISHING (μερίδιο περίπου [...]), ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΡΙΒΑΣ (μερίδιο [...] διαθέτει τα βιβλία της αγγλικής BBC), HILLSIDE PRESS (2007: μερίδιο [...] στην αγγλική), M.M. PUBLICATIONS (μερίδιο [...]), NEW EDITIONS – ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ (μερίδιο [...]) και ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΑ (LITTERA) (με μερίδιο περίπου [...]).

3. Οι εκδοτικοί οίκοι δραστηριοποιούνται στην **προώθηση των βιβλίων** τους με απευθείας επαφές, μέσω αντιπροσώπων τους, με φροντιστήρια και καθηγητές, οι οποίοι επιλέγουν τα βιβλία που θα προτείνουν στους μαθητές τους. Στη διαδικασία προώθησης δεν εμπλέκονται συνήθως ούτε τα βιβλιοπωλεία ούτε οι εταιρείες χονδρεμπορίας (ακόμα και αν αντιπροσωπεύουν κατά αποκλειστικότητα έναν εκδοτικό οίκο), ενώ ορισμένοι αλλοδαποί εκδοτικοί οίκοι έχουν συστήσει εταιρείες παροχής υπηρεσιών προώθησης και προβολής των βιβλίων τους στην Ελλάδα. Εξαιτίας των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της αγοράς του ξενόγλωσσου εκπαιδευτικού βιβλίου, οι εκδότες εστιάζουν την προσοχή τους στα φροντιστήρια. Τα τελευταία χρόνια έχει ενταθεί ο ανταγωνισμός στο επίπεδο των εκδοτών με συνέπεια την ανανέωση των βιβλίων σε σύντομο χρονικό διάστημα (3 – 4 χρόνια) και την αύξηση των παροχών και των διευκολύνσεων προς τα φροντιστήρια (σεμινάρια, εκδηλώσεις, εκπαιδευτικά ταξίδια κ.λπ.). Σημαντικό παράγοντα αποτελεί το επίπεδο της ικανότητας διανομής, ώστε τα δείγματα να αποστέλλονται σε συγκεκριμένες

ημερομηνίες για να μπορούν να καλυφθούν οι ταυτόχρονες, μεγάλου όγκου παραγγελίες που θα προκύψουν όταν ξεκινήσει το εκάστοτε σχολικό έτος.

4. **Σημαντικό ποσοστό των πωλήσεων** των εκδοτικών οίκων πραγματοποιείται **μέσω εταιρειών χονδρικής εμπορίας**, οι οποίες είτε αναλαμβάνουν για λογαριασμό τους τη διακίνηση των βιβλίων στα τελικά σημεία πώλησης βάσει προμήθειας είτε αγοράζουν και μεταπωλούν τα βιβλία τους, ενώ ένα μικρότερο ποσοστό πωλείται στα δημόσια σχολεία.
5. **Οι μεγαλύτερες** (βάσει αξίας πωληθέντων) δραστηριοποιούμενες στην Ελλάδα **χονδρεμπορικές εταιρείες ξενόγλωσσου εκπαιδευτικού βιβλίου** είναι οι: ΑΠΟΛΛΩΝ, ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ, ΠΕΤΡΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α.Ε, ΕΥΡΩΒΙΒΛΙΟ Α.Ε και ΚΑΟΥΦΜΑΝ Α.Ε, με έδρα οι περισσότερες στην Αθήνα, ενώ υπάρχουν και ορισμένες, αρκετά μικρότερες εταιρείες, με έδρα και εκτός Αθηνών.
6. Τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκε αύξηση των **αποκλειστικών συνεργασιών μεταξύ εκδοτών και χονδρεμπόρων**. Κατά τον χρόνο έρευνας της υπόθεσης οι εταιρείες χονδρικού εμπορίου ΑΠΟΛΛΩΝ και ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ διέθεταν τις περισσότερες συμβάσεις κεντρικής (αποκλειστικής) διανομής με εκδότες (Ελληνες και ξένους). Από τις απαντήσεις των εκδοτικών οίκων σε σχετικές επιστολές της Γ.Δ.Α., προκύπτει ότι στην πράξη ορισμένες συμφωνίες κεντρικής διάθεσης της καταγγελλόμενης λειτουργούν ως αποκλειστικής διάθεσης. Στον χώρο παρατηρούνται και αγοραπωλησίες ξενόγλωσσων εκπαιδευτικών βιβλίων μεταξύ χονδρεμπόρων, που αφορούν τις εκδόσεις για τις οποίες υπάρχουν συμφωνίες αποκλειστικότητας μεταξύ εκδοτών και ορισμένων χονδρεμπόρων.
7. **Οι εκδοτικοί οίκοι πωλούν τα βιβλία τους στους χονδρεμπόρους με έκπτωση επί της τιμής**. Στην περίπτωση των ελληνικών εκδοτικών οίκων, οι ίδιοι, δια νόμου ορίζουν τη λιανική τιμή πώλησης (τιμή αναφοράς) Οι αλλοδαποί εκδοτικοί οίκοι ορίζουν τη χονδρική τιμή εκδίδοντας τιμοκαταλόγους στο νόμισμα της χώρας τους, ενώ ορισμένοι εξ αυτών **είτε ορίζουν είτε προτείνουν τη λιανική τιμή**. Στην περίπτωση αυτή οι εκπτώσεις κυμαίνονται συνήθως μεταξύ 40% με 55% επί της τιμής καταλόγου που ορίζουν οι εκδοτικοί οίκοι.
8. Οι εταιρείες χονδρεμπορίας διακινούν όλα τα προϊόντα εκμάθησης ξένων γλωσσών (εκπαιδευτικά βιβλία, λεξικά και λοιπό οπτικοακουστικό υλικό), όλων των γλωσσών και των επιπέδων εκμάθησής τους, μέσω του δικτύου διανομής τους και είναι λίγοι σε αριθμό σχετικά με τους εκδότες.

Οι χονδρέμποροι μεταπωλούν τα βιβλία στους λιανέμπορους-βιβλιοπώλες αλλά και προς τους λοιπούς χονδρέμπορους για τις εκδόσεις που έχουν κεντρική/αποκλειστική διάθεση.

Οι τιμολογήσεις προς τους πελάτες τους γίνονται με τη μέθοδο *mark-up*, δηλαδή με τον υπολογισμό ενός ποσοστού επί του κόστους του βιβλίου και κατόπιν χορηγούν εκπτώσεις προς τους πελάτες τους επί της τιμής αναφοράς.

Όπως προαναφέρθηκε (ανωτ. παρ. 4), οι χονδρέμποροι αναλαμβάνουν τη διακίνηση βιβλίων για λογαριασμό ορισμένων εκδοτικών οίκων επί προμηθεία.

9. Οι **βιβλιοπώλες - λιανέμποροι** προμηθεύονται βιβλία κυρίως μέσω χονδρεμπόρων και σπανιότερα απευθείας από τους εκδότες, για δύο βασικούς λόγους:

α) Επειδή οι χονδρέμποροι συνάπτουν τόσο με τους ελληνικούς όσο και με τους αλλοδαπούς εκδοτικούς οίκους συμφωνίες κεντρικής ή αποκλειστικής διάθεσης των βιβλίων τους για ολόκληρη την ελληνική επικράτεια, η αγορά των βιβλίων μέσω αυτών καθίσταται ουσιαστικά υποχρεωτική για το λιανεμπόριο.

β) Οι χονδρέμποροι διαθέτουν σε μόνιμη βάση μεγάλο απόθεμα βιβλίων σε πολλούς τίτλους, με αποτέλεσμα ο λιανοπωλητής να μην απαιτείται να διαθέτει μεγάλα αποθέματα βιβλίων από κάθε τίτλο που εμπορεύεται, ενώ ταυτόχρονα μπορεί να εφοδιαστεί με τα βιβλία που χρειάζεται σε σύντομο χρόνο.

10. Οι **εκπτώσεις** που παρέχονται **προς τα βιβλιοπωλεία** διαφέρουν σημαντικά ανάλογα με τον εκδότη αλλά και τον διανομέα. Επίσης, συχνά ο διανομέας παρέχει διαφορετικές εκπτώσεις ανάλογα με τον προβλεπόμενο ετήσιο κύκλο εργασιών του βιβλιοπώλη – πελάτη του.

Σύμφωνα με στοιχεία της μελέτης του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου (Ε.ΚΕ.ΒΙ.), το 2002 σημειώθηκε έντονη αύξηση της τιμής του ξενόγλωσσου εκπαιδευτικού βιβλίου έναντι του 2001 (+5,3%) με σημαντικό ποσοστό της συγκεκριμένης κατηγορίας βιβλίου να προέρχεται από εισαγωγές (44% από το Ηνωμένο Βασίλειο), που δεν υπόκεινται στις διατάξεις του νόμου για την ενιαία τιμή βιβλίου.

Συγκρίνοντας τους πίνακες κατανομής των ποσοστών των εκπτώσεων ως προς τις κλίμακες κύκλου εργασιών που όριζε η καταγεγραμμένη (ΑΠΟΛΛΩΝ) κατά την τετραετία 2002–2005, προκύπτει αφενός μείωση των ποσοστών αυτών και αφετέρου αύξηση του εύρους των κατηγοριών κύκλου εργασιών, με αποτέλεσμα διαχρονικά να δίνονται χαμηλότερες εκπτώσεις για υψηλότερα επίπεδα κύκλου εργασιών. Το έτος 2006 οι κλίμακες τζίρου παραμένουν σταθερές, μειώνονται όμως σημαντικά οι παρεχόμενες εκπτώσεις σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Ειδικότερα, οι **μειώσεις των ποσοστών έκπτωσης** κυμαίνονται από 3,2% έως και 21% (ανάλογα με την κλίμακα κύκλου εργασιών και την κατηγορία στην οποία εντάσσεται κάθε εκδοτικός οίκος). Η πρακτική αυτή οδηγεί σε αύξηση των τιμών χονδρικής των εν λόγω βιβλίων.

Ως προς το θέμα της μείωσης των περιθωρίων των εκπτώσεων από τους εκδότες προς τους χονδρεμπόρους, το μέλος της Επιτροπής Φαίδων Στράτος εξέφρασε την άποψη ότι η μείωση αυτή μπορεί, τουλάχιστον σε έναν βαθμό, να δικαιολογηθεί αφενός μεν λόγω της σμίκρυνσης του χρόνου κυκλοφορίας των διαφόρων τίτλων σε δύο έως τρία έτη και την επικρατήσασα ανάγκη συνεχούς εξειδίκευσής τους προς τα ελληνικά δεδομένα, αφετέρου δε στην ανάληψη, αποκλειστικά από τους εκδότες, των δαπανών προώθησης των τίτλων στην αγορά (απασχόληση εξειδικευμένου προσωπικού, μεγάλο αριθμό δωρεάν δειγμάτων προς φροντιστήρια/σχολεία κ.λπ).

11. Οι βιβλιοπώλες πωλούν τα βιβλία των ελληνικών εκδοτικών οίκων στους καταναλωτές με βάση τη λιανική τιμή που καθορίζει, βάσει του ν.2557/1997, ο εκδότης, στην οποία εφαρμόζουν συχνά έκπτωση που δεν μπορεί να υπερβεί,

σύμφωνα με τον νόμο, το 10% όταν το βιβλίο δεν έχει κλείσει διετία κυκλοφορίας από την τελευταία έκδοσή του. Για τα βιβλία των αλλοδαπών εκδοτικών οίκων ο ανωτέρω νόμος δεν επιβάλλει τον καθορισμό λιανικής τιμής από τους εκδότες.

- 12. Όταν αγοραστής είναι το Ελληνικό Δημόσιο**, προμήθεια ξενόγλωσσων εκπαιδευτικών βιβλίων από το εμπόριο γίνεται μόνο στην περίπτωση όπου δεν υπάρχουν αντίστοιχες εκδόσεις του ΟΕΔΒ. Αρμόδιος φορέας για την επιλογή και προμήθεια των βιβλίων είναι το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠΕΠΘ). Οι αρμόδιες διευθύνσεις του διενεργούν κάθε χρόνο διαγωνισμούς και εκδοτικοί οίκοι ή συγγραφείς υποβάλλουν διδακτικές σειρές και εκπαιδευτικό υποστηρικτικό υλικό, προκειμένου να αξιολογηθούν και εφόσον εγκριθούν, να περιληφθούν στον κατάλογο ελεύθερων βοηθημάτων με τελικό αποδέκτη τα σχολεία Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης. Η αξιολόγηση των υποβληθέντων ξενόγλωσσων βιβλίων πραγματοποιείται από 5μελή επιτροπή κρίσης του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, η οποία συντάσσει κατάλογο εγκεκριμένων και απορριφθέντων σειρών βιβλίων που τελικά κοινοποιούνται στα σχολεία. Από τις εγκεκριμένες αυτές σειρές κάθε εκπαιδευτικός του μαθήματος της ξένης γλώσσας *«μπορεί να επιλέξει όποιο βιβλίο αυτός κρίνει ότι είναι καταλληλότερο για τους μαθητές του»*. Τα βιβλία για τους μαθητές της Γ΄ Δημοτικού και των Α΄, Β΄ και Γ΄ τάξεων του Γυμνασίου, μετά την ως άνω διαδικασία, αγοράζονται από το σχολείο και διανέμονται στους μαθητές δωρεάν, ενώ στα ενιαία λύκεια και τα ΤΕΕ τα βιβλία αγοράζονται με δαπάνη των μαθητών. Εξαίρεση αποτελούν τα βιβλία αγγλικής γλώσσας για τις Δ΄, Ε΄ και ΣΤ΄ τάξεις του δημοτικού, όπου τα σχολεία παραλαμβάνουν δωρεάν από τον ΟΕΔΒ βιβλία δικής του έκδοσης.

IV. ΣΧΕΤΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

1. Η Ε.Α. για τον ορισμό της σχετικής αγοράς προϊόντων έλαβε υπόψη της τα εξής: Τα ξενόγλωσσα εκπαιδευτικά βιβλία είναι εξειδικευμένα αφού τα φυσικά χαρακτηριστικά, το περιεχόμενο και η χρήση τους αφορούν στην εκμάθηση ξένων γλωσσών και οι εκδοτικοί οίκοι των βιβλίων αυτών εκδίδουν βιβλία της κατηγορίας αυτής μόνον. Επιπλέον, ορισμένα βιβλία εξ αυτών συνοδεύονται από διάφορα οπτικοαουστικά μέσα (κασέτες, CD-ROM, DVD), τα οποία είναι απαραίτητα για την ολοκληρωμένη εκμάθηση της ξένης γλώσσας από τον σπουδαστή. Τα εν λόγω βιβλία πρέπει να αναποκρίνονται στις προδιαγραφές που τίθενται από τις αρμόδιες δημόσιες αρχές (ΥΠΕΠΘ) και τα αναγνωρισμένα κέντρα χορήγησης πιστοποιητικών γλωσσομάθειας και παραγγέλλονται από τους καθηγητές, οπότε η τιμή αποτελεί δευτερεύοντα παράγοντα για την επιλογή. Όπως προαναφέρθηκε, η προώθηση των βιβλίων αυτών περιλαμβάνει κυρίως την αποστολή δωρεάν δειγμάτων στους καθηγητές και η διανομή γίνεται κυρίως μέσω βιβλιοπωλείων και χονδρεμπόρων.
2. Παρά την έντονη αύξηση της τιμής του ξενόγλωσσου εκπαιδευτικού βιβλίου που καταγράφηκε το έτος 2002 έναντι του 2001 (5,3% - με σημαντικό ποσοστό να προέρχεται από εισαγωγές και να μην υπόκειται στις διατάξεις του νόμου για την ενιαία τιμή βιβλίου), από στοιχεία της Έρευνας Οικογενειακών Προϋπολογισμών

διαπιστώνεται ότι τα νοικοκυριά που παρουσιάζουν γενικά χαμηλή δαπάνη για βιβλία, δαπανούν σε ξενόγλωσσα εκπαιδευτικά βιβλία ποσά ανάλογα της μέσης δαπάνης του συνολικού δείγματος για τη συγκεκριμένη κατηγορία. Συνεπώς η ζήτηση για ξενόγλωσσα εκπαιδευτικά βιβλία είναι περισσότερο ανελαστική σε σχέση με άλλες κατηγορίες βιβλίων (π.χ. λογοτεχνικό).

3. Αποδέκτης των ξενόγλωσσων εκπαιδευτικών βιβλίων, εκτός από τον ιδιώτη – καταναλωτή, και για ορισμένες τάξεις της Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης είναι και το δημόσιο σχολείο, εφόσον, έπειτα από συγκεκριμένη διαδικασία, το σχολείο τα αγοράζει από τους εκδοτικούς οίκους ή τους χονδρέμπορους και τα διανέμει δωρεάν στους μαθητές. Συνεπώς, δεν δύναται να διαχωριστεί η αγορά των βιβλίων αυτών σε ιδιωτική και δημόσια, αφού αποδέκτες είναι και ιδιώτες – καταναλωτές και φορείς του δημόσιου τομέα.
4. Η ζήτηση στην παρούσα υπόθεση προέρχεται από τα βιβλιοπωλεία και η προσφορά από τις εταιρείες χονδρικού εμπορίου.
5. Από την πλευρά της ζήτησης και αφού τα ξενόγλωσσα εκπαιδευτικά βιβλία αποτελούν τελικό αγαθό, το τι θεωρείται υποκατάστατο κατά την αντίληψη των βιβλιοπωλών επηρεάζεται ή προσδιορίζεται κατά κανόνα από τις προτιμήσεις των τελικών χρηστών (σπουδαστών). Όμως, η ιδιομορφία του υπό εξέταση κλάδου είναι ότι ο «διαμορφωτής» της απόφασης αγοράς (έμμεσος αγοραστής), ο οποίος είναι το φροντιστήριο/σχολή (δηλαδή οι καθηγητές ξένων γλωσσών), επιλέγει βιβλία και τα συνιστά στους σπουδαστές, οι οποίοι είναι αυτοί που πραγματοποιούν τη σχετική δαπάνη. Οπότε, η ζήτηση των ξενόγλωσσων εκπαιδευτικών βιβλίων καθορίζεται από τον καθηγητή και όχι από τον τελικό καταναλωτή που πραγματοποιεί και τη σχετική δαπάνη. Ο καθηγητής επιλέγει το βιβλίο-τίτλο βάσει του οποίου θα διδάξει, με κριτήρια κυρίως ποιοτικά και με την τιμή του βιβλίου να αποτελεί δευτερεύοντα παράγοντα επιλογής.

Τόσο ο έμμεσος αγοραστής όσο και ο άμεσος αγοραστής (σπουδαστής) δεν θεωρούν υποκατάστατα τα βιβλία διαφορετικής γλώσσας και επιπέδου, αφού το κάθε βιβλίο έχει γραφεί για την εκμάθηση συγκεκριμένης ξένης γλώσσας και προορίζεται για συγκεκριμένο επίπεδο γνώσεων (τάξη), που αποκτά ο σπουδαστής σε κάθε στάδιο της διαδικασίας εκμάθησής της. Για παράδειγμα, μια σημαντική αύξηση της τιμής των εκπαιδευτικών βιβλίων για την εκμάθηση αγγλικών της Γ΄ τάξης δεν θα έστρεφε τον καθηγητή ή τον μαθητή σε βιβλία διαφορετικής γλώσσας ή/και τάξης.

Έτσι, τα ξενόγλωσσα εκπαιδευτικά βιβλία θα μπορούσαν να διακριθούν όχι μόνο σε επίπεδο γλώσσας ή/και επιπέδου τάξης, αλλά ακόμα και σε επίπεδο τίτλου βιβλίου, αφού ο καθηγητής ορίζει στον μαθητή συγκεκριμένο τίτλο για να αγοράσει. Συνέπεια αυτού, θα ήταν ο ορισμός πλείστων σχετικών αγορών και συνεπακόλουθα κάθε εκδοτικός οίκος θα ήταν μονοπώλιο, ακόμα και εάν πωλούσε μόνο έναν τίτλο έστω και με μηδαμινό ύψος πωλήσεων.

6. Σε κάθε περίπτωση όμως, η τιμή του βιβλίου αν και δευτερευούσης προτεραιότητας για το φροντιστήριο και τον καθηγητή δεν είναι αμελητέα. Είναι σαφές ότι για τον μαθητή, πλην της φήμης και του ύψους των διδάκτρων του φροντιστηρίου, η τιμή

των βιβλίων που επιλέγει το φροντιστήριο είναι σημαντικός παράγων διαμόρφωσης γνώμης για το σε ποιο φροντιστήριο θα επιλέξει να εγγραφεί. Ως εκ τούτου, σημαντικές μεταβολές στην τιμή των τίτλων συγκεκριμένης έκδοσης, εκτιμάται ότι θα έχουν ως αποτέλεσμα τη σημαντική μείωση της ζήτησής της, καθώς το φροντιστήριο ή η σχολή θα προτιμήσει να αλλάξει κάποιο βιβλίο που χρησιμοποιεί, εάν η τιμή του αυξηθεί τόσο, ώστε να αποτελέσει αρνητικό παράγοντα στη ζήτηση για την εκμάθηση της ξένης γλώσσας, δηλαδή για την υπηρεσία που πρωτίστως παρέχει.

7. Περαιτέρω, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι υφίστανται διακριτές αγορές ανά τίτλο, καθώς οι εκδοτικοί οίκοι εκδίδουν συνήθως παραπλήσιου περιεχομένου βιβλία με επιτυχημένο βιβλίο ανταγωνιστικού τους οίκου και συνεπώς υφίσταται εναλλαξιμότητα μεταξύ των συγκεκριμένων τίτλων των εκδοτικών οίκων.

Επιπλέον, και όσον αφορά το επίπεδο εκμάθησης, οι ίδιες σειρές επιπέδων εκμάθησης προσφέρονται από όλους τους εκδότες και επομένως δεν κρίνεται ορθό να οριστούν διακριτές αγορές ανά επίπεδο.

8. Από την πλευρά της προσφοράς, οι χονδρέμποροι (καθώς και η πλειοψηφία των βιβλιοπωλείων) εμπορεύονται και διανέμουν βιβλία διαφόρων εκδοτικών οίκων και διαφόρων ξένων γλωσσών για όλες τις τάξεις διδασκαλίας τους. Από στοιχεία που συνελέγησαν από την έρευνα της Γ.Δ.Α, ο μεγαλύτερος όγκος των πωλήσεων των περισσότερων χονδρεμπόρων αφορά σε βιβλία της αγγλικής γλώσσας (με ποσοστά που για ορισμένους φτάνουν έως και το 90% περίπου), όλοι όμως ανεξαιρέτως πωλούν βιβλία και των υπόλοιπων ξένων γλωσσών, αν και σε πολύ μικρά ποσοστά. Ακόμα και χονδρέμποροι που θεωρούνται «εξειδικευμένοι» σε βιβλία μίας ξένης γλώσσας εμπορεύονται και διακινούν βιβλία και άλλων ξένων γλωσσών, αν και σε μικρότερα ποσοστά.

Περαιτέρω, ακόμα και στην περίπτωση όπου υπάρχουν συμφωνίες αποκλειστικής/κεντρικής διάθεσης μεταξύ χονδρεμπόρων και εκδοτικών οίκων, οι λοιποί χονδρέμποροι, εάν θεωρούν επικερδή την πώληση των ξενόγλωσσων εκπαιδευτικών βιβλίων των συγκεκριμένων εκδοτικών οίκων, έχουν τη δυνατότητα να προμηθευτούν βιβλία από τον αποκλειστικό χονδρέμπορο και να διαθέτουν έτσι ως ένα βαθμό βιβλία όλων των ξένων γλωσσών και όλων των εκδοτικών οίκων.

9. Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα ανωτέρω, ως **σχετική αγορά προϊόντος** στην κρινόμενη υπόθεση ορίζεται η χονδρική εμπορία και διανομή ξενόγλωσσων εκπαιδευτικών βιβλίων (όλων των ξένων γλωσσών και όλων των επιπέδων) περιλαμβανομένων και των σχετικών οπτικοαουστικών μέσων (κασέτες, CD-ROM, DVD) που τα συνοδεύουν.

V. ΣΧΕΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΑΓΟΡΑ

1. Η οικονομική δραστηριότητα των χονδρεμπόρων – διακινητών ξενόγλωσσου εκπαιδευτικού βιβλίου λαμβάνει χώρα σε όλη την Ελληνική επικράτεια. Περαιτέρω, η συγκεκριμένη κατηγορία βιβλίων απευθύνεται σε ελληνόφωνους, δυνητικούς

σπουδαστές ξένης γλώσσας. Συνεπώς, στην παρούσα υπόθεση ως σχετική γεωγραφική αγορά θα πρέπει να θεωρηθεί η ελληνική επικράτεια.

2. Όσον αφορά στον δυνητικό ανταγωνισμό, εταιρείες οι οποίες πιθανόν θα θελήσουν να εισέλθουν στην αγορά χονδρικής πώλησης ξενόγλωσσου εκπαιδευτικού βιβλίου αναμένεται να είναι οι ίδιοι οι εκδοτικοί οίκοι, που πιθανόν να θελήσουν να έχουν το δικό τους δίκτυο διανομής. Τα τελευταία χρόνια όμως παρατηρείται στροφή προς αποκλειστικές συνεργασίες ή συμβάσεις κεντρικής διανομής μεταξύ εκδοτών και χονδρεμπόρων. Ήδη σήμερα, οι δύο μεγαλύτερες εταιρείες χονδρικού εμπορίου έχουν συνάψει τις περισσότερες συμβάσεις κεντρικής ή αποκλειστικής διανομής με εκδότες (Ελληνες και ξένους).

Στις περιπτώσεις αυτές, όπου δηλαδή υπάρχουν ισχυρές συμφωνίες αποκλειστικής/κεντρικής διάθεσης μεταξύ χονδρεμπόρων και εκδοτικών οίκων, η είσοδος των λοιπών χονδρεμπόρων στην εμπορία και διανομή των βιβλίων αυτών των εκδοτικών οίκων είναι δύσχερης. Η ΑΠΟΛΛΩΝ και η ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ διαθέτουν σαφές πλεονέκτημα έναντι των ανταγωνιστών τους δεδομένου ότι για τις εκδόσεις όπου έχουν συμφωνία κεντρικής/αποκλειστικής διάθεσης είναι αυτές που παρέχουν στους αγοραστές τη βασική εισροή.

VI. ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

1. Από την κατάθεση των προταθέντων μαρτύρων [...] και [...] εκ μέρους των καθ'ων εταιρειών ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ και ΑΠΟΛΛΩΝ, προέκυψε ότι μεγάλο μερίδιο συμβολής για τους υπάρχοντες συναλλακτικούς όρους και τη δυνατότητα επιβολής τους από τους καταγγελλόμενους χονδρέμπορους στους υπολοίπους χονδρεμπόρους και λιανέμπορους, φέρεται να οφείλεται στους αντίστοιχους συναλλακτικούς όρους που φέρονται να επιβάλλουν οι εκδότες ξενόγλωσσων βιβλίων στους καταγγελλόμενους χονδρεμπόρους, γεγονός που κρίθηκε ότι χρήζει διερεύνησης και θα εξεταζόταν πλήρως στην υπόθεση των «αποκλειστικότητας» ξενόγλωσσων βιβλίων.
2. Από το σύνολο της διαδικασίας της παρούσας υπόθεσης, αλλά και από το αποδεικτικό υλικό της αντίστοιχης υπόθεσης των αποκλειστικότητας και των διανομών ξενόγλωσσων βιβλίων, δεν προέκυψε ότι υφίσταται αναλογία μεταξύ επιβολής εμπορικών όρων των καταγγελλομένων προς τους υπολοίπους χονδρεμπόρους και λιανέμπορους, με τους αντίστοιχους εμπορικούς όρους που επιβάλλουν οι εκδότες των ξενόγλωσσων βιβλίων στο εξωτερικό προς τις καταγγελλόμενες, ώστε να κριθεί ότι μετακυλύεται το οικονομικό βάρος και η ανάληψη επιχειρηματικού κινδύνου από τους εκδότες στις καταγγελλόμενες και από εκεί στους πελάτες τους. Συνεπώς, η έρευνα της υπόθεσης επικεντρώνεται στην συμπεριφορά των καθ'ων εταιρειών ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ και ΑΠΟΛΛΩΝ.
3. Εις ό, τι αφορά το μερίδιο αγοράς κάθε μιας από τις καταγγελλόμενες και τη συνολική θέση τους, στην αγορά του χονδρικού εμπορίου ξενόγλωσσου βιβλίου προκύπτουν τα εξής: η εταιρεία «ΑΠΟΛΛΩΝ», κατά τα έτη 2002-2006 κατείχε μερίδια αγοράς στο

γενικό σύνολό της, που κινήθηκε από 28,9% έως 33,8%. Αντιστοίχως, η δεύτερη καταγγελλόμενη «ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ», κινήθηκε ανοδικά καθ' όλη την ελεγχόμενη χρονική περίοδο από 22,5% έως 27,9%. Από τα στοιχεία αυτά, λαμβανομένων υπ' οψιν και των πολύ μικρών μεριδίων αγορά των λοιπών χονδρεμπόρων, προκύπτει ότι καμία από τις δύο καθ'ων εταιρείες είχε την δυνατότητα κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης βασιζόμενη αποκλειστικώς στο δικό της μερίδιο αγοράς, και χωρίς συνεργασία με άλλη επιχείρηση. Το άθροισμα των ποσοστών στο μερίδιο αγοράς των δύο εταιρειών ανήλθε κατά την ελεγχόμενη περίοδο από 55,8% έως 61,7% του γενικού συνόλου αγοράς, και με δεδομένο ότι ποσοστό της τάξης του 20% εκτιμάται ότι προέρχεται από απευθείας πωλήσεις των εκδοτών. Τα στοιχεία αυτά οδηγούν στο συμπέρασμα ότι σε περίπτωση συντονισμού των εμπορικών πρακτικών των δύο καθ'ων και επιβολής κοινών εμπορικών όρων, μπορεί να στοιχειοθετηθεί κατάχρηση συλλογικής δεσπόζουσας θέσης.

4. Εις ό, τι αφορά το περιεχόμενο των εμπορικών όρων και τις προτάσεις συνεργασίας που επέβαλλαν οι καταγγελλόμενες, παρατηρείται μία αποχρώσα ομοιομορφία σε πολλά σημεία μεταξύ των εμπορικών πρακτικών της «ΑΠΟΛΛΩΝ» και της «ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ», η οποία με την πάροδο των ετών κατέληγε ακόμη και σε σύμπτωση, γεγονός που δημιουργεί κατά τα διδάγματα της κοινής πείρας, στο συμπέρασμα κατάχρησης από κοινού συλλογικής δεσπόζουσας θέσης.

Συγκεκριμένα, και οι δύο καταγγελλόμενες: α) απαιτούσαν γνωστοποίηση του ύψους της συνεργασίας, από τους αντισυμβαλλομένους την περίοδο τέλους Μαρτίου-Απριλίου κάθε έτους, περίοδος που θεωρείται ιδιαίτερος πρόωρη για ανάληψη τέτοιας υποχρέωσης, β) απαιτούσαν την καταβολή αξιογράφων, ίσων με το 80% του ανωτέρω ποσού για την πρώτη καταγγελλόμενη, και 100% για την δεύτερη καταγγελλόμενη, όρος που κρίνεται ως επαχθής, δεδομένου ότι δεν συνοδεύεται από παραγγελία αλλά απλώς από γνωστοποίηση πρόθεσης του ύψους της παραγγελίας, γ) οι ημερομηνίες λήξης, κατά βάση ταυτόσημες των ανωτέρω αξιόγραφων ορίζονταν και από τις δύο καταγγελλόμενες κοντά στο τέλος εκάστου ημερολογιακού έτους, καίτοι αυτό δεν συμπίπτει με το σχολικό έτος, δ) και οι δύο καταγγελλόμενες αρνούσαν να δεχθούν επιστροφές βιβλίων, ε) το ποσοστό των εκπτώσεων δεν καθοριζόταν αποκλειστικώς αντικειμενικώς από το ύψος του κύκλου εργασιών με τον εκάστοτε αντισυμβαλλόμενο, αλλά και από άλλα κριτήρια, που πιθανόν να είχαν σχέση και με τις ευρύτερες επιδιώξεις των καταγγελλομένων στη σχετική αγορά και την προσπάθεια ενίσχυσης ή αποδυνάμωσης των αντισυμβαλλομένων τους.

Ως προς την απαγόρευση επιστροφής βιβλίων στις συμβάσεις μεταξύ χονδρεμπόρων και βιβλιοπωλών ο το μέλος της Ε.Α Φαίδων Στράτος παρατήρησε ότι εκ της ακροαματικής διαδικασίας προέκυψε ότι στην πράξη δεν εφαρμόστηκε αυστηρά.

5. Εις ό, τι αφορά την κατάχρηση της δεσπόζουσας θέσης από μία εταιρία ή περισσότερες εταιρίες, σημειώνονται τα εξής: Το άρθρο 2 ν.703/1977 εφαρμόζεται όχι μόνο σε περίπτωση κατάχρησης της δεσπόζουσας θέσης από μία επιχείρηση αλλά επίσης εφαρμόζεται και προκειμένου για την κατάχρηση από μία ή περισσότερες επιχειρήσεις. Συλλογική Δεσπόζουσα Θέση (εφεξής ΣΔΘ) συντρέχει όταν τη

δεσπόζουσα θέση κατέχουν από κοινού περισσότερες επιχειρήσεις. Κατά την εφαρμογή του άρθρου 82 ΣΕΚ γίνεται δεκτό ότι, οι επιχειρήσεις που κατέχουν ΣΔΘ θα πρέπει να εμφανίζονται και να ενεργούν από κοινού σε μία σχετική αγορά, ως συλλογική οντότητα. Πρέπει επομένως να εξεταστούν οι οικονομικοί δεσμοί ή διασυνδέσεις μεταξύ των επιχειρήσεων, και ιδίως η διάρθρωση της αγοράς χωρίς να είναι απαραίτητη η ύπαρξη συμφωνίας ή άλλων νομικών δεσμών. Προκειμένου να διαπιστωθεί ΣΔΘ, εξετάζεται η παράλληλη ομοιόμορφη συμπεριφορά από τα μέλη του ολιγοπωλίου, ενδεχομένως η ύπαρξη διαρθρωτικών δεσμών μεταξύ των μελών του ως δικαιολόγηση της έλλειψης ανταγωνισμού μεταξύ τους και της ανεξάρτητης συμπεριφοράς έναντι των ανταγωνιστών τους, και η έλλειψη ουσιαστικών ανταγωνιστικών πιέσεων από τρίτες επιχειρήσεις. Έτι περαιτέρω, για την εύρεση Συλλογικής Δεσπόζουσας Θέσης (ΣΔΘ) η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην υπόθεση TACA (Απόφαση 1999/243/EK της Επιτροπής, της 16ης Σεπτεμβρίου 1998, «σχετικά με διαδικασία εφαρμογής των άρθρων 85 και 86 της ΣΕΚ», ΕΕ L 095 της 09/04/1999, υποσημ.146), επικαλούμενη την υπόθεση Flat Glass, κατέστησε σαφές ότι υφίσταται ΣΔΘ ακόμα και στην ενδεχόμενη περίπτωση ορισμένου βαθμού ανταγωνισμού μεταξύ των μερών. Συνεπώς δεν είναι αναγκαίο οι επιχειρήσεις να ενεργούν στην υπό εξέταση αγορά ως ενιαίος οικονομικός φορέας για να κατέχουν ΣΔΘ. Πράγματι, είναι δυνατόν επιχειρήσεις, αφενός να λειτουργούν ως ενιαίος οικονομικός φορέας σχετικά με το ζήτημα π.χ της τιμολόγησης και, αφετέρου, να υφίσταται ανταγωνισμός μεταξύ τους ως προς άλλους παράγοντες, π.χ την ποιότητα, τις υπηρεσίες ή τη διαφήμιση. Η ύπαρξη ανταγωνισμού σε τομείς πέραν, λ.χ., της τιμολόγησης, δεν αποκλείει την ύπαρξη ενδεχόμενου.

Διευκρινίζεται ότι για την διαπίστωση ΣΔΘ αρκεί εξάλλου να υπάρχουν παράλληλα συμφέροντα μεταξύ των επιχειρήσεων που την κατέχουν. Στις περιπτώσεις ΣΔΘ, βάσει της συμπεριφοράς μιας επιχείρησης μπορούν να καταδικασθούν όλες οι επιχειρήσεις που από κοινού κατέχουν τη ΣΔΘ, εάν υπάρχει κοινό σχέδιο και μπορεί ναδειχθεί ότι η συμπεριφορά είναι προς το συλλογικό συμφέρον των εν λόγω επιχειρήσεων (δομική παράμετρος). Στο ζήτημα της κατάχρησης από μία μόνο επιχείρηση συλλογικής δεσπόζουσας θέσης εξετάζεται εάν η προκείμενη συμπεριφορά αποκλεισμού εξυπηρετεί το συλλογικό συμφέρον (σε αντιδιαστολή με το ατομικό συμφέρον μιας επιχείρησης).

6. Το μερίδιο αγοράς των εταιριών ΑΠΟΛΛΩΝ και ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ κατά το διάστημα 2002 – 2006 φαίνεται να κινείται ανοδικά, το δε 2006 υπερβαίνει το 60% (λαμβάνομένων υπόψη των μεριδίων στη συνολική αγορά, στην οποία συνυπολογίζονται και οι εκδότες οι οποίοι δραστηριοποιούνται στην ίδια αγορά, δηλαδή στις πωλήσεις προς τους βιβλιοπώλες). Στην εδώ εξεταζόμενη περίπτωση, το εύρος του φάσματος προϊόντων που προσφέρουν οι καθ'ων επιχειρήσεις στη σχετική αγορά είναι παρόμοιο. Οι καταγγελλόμενες πρακτικές εξετάζονται και υπό το πρίσμα των συμβάσεων «κεντρικής διάθεσης» και των συμβάσεων αποκλειστικής διάθεσης που έχει συνάψει η ΑΠΟΛΛΩΝ ΑΕ με σημαντικούς εκδοτικούς οίκους, σε συνάρτηση με τις αντίστοιχες συμβάσεις που έχει συνάψει ο σημαντικότερος

ανταγωνιστής της Ευσταθιάδης ΑΕ, δεδομένου ότι η διαπίστωση του εν λόγω φραγμού εισόδου αναφέρεται σε ένα συνολικό αποτέλεσμα αποκλεισμού της αγοράς. Η δομημένη σε δίκτυα και αποκλειστικότητες ολιγοπωλιακή αγορά, βασικό χαρακτηριστικό της οποίας είναι η διαφάνεια, και η εναρμονισμένη ως άνω συμπεριφορά των καθών, συνιστούν στοιχεία της ΣΔΘ των καθ'ων, βάσει και της νομολογίας των κοινοτικών δικαστηρίων. Μεταξύ δε των δύο καθ'ων, υφίστανται οικονομικοί δεσμοί αφού η μία επιχείρηση αποτελεί προμηθευτή της άλλης, ενώ μάλιστα, ενίοτε υπάρχει αμφίδρομη ευνοϊκή μεταχείριση στους όρους προμήθειας (μεγαλύτερες εκπτώσεις).

7. Κατά την έννοια του άρθρου 82 της Συνθήκης (πρώην άρθρο 86 ΣΕΚ), δεσπόζουσα θέση μπορούν να κατέχουν περισσότερες «επιχειρήσεις», νομικώς ανεξάρτητες η μία της άλλης, υπό την προϋπόθεση ότι, από οικονομική άποψη, εμφανίζονται και ενεργούν από κοινού σε μια ειδική αγορά, ως συλλογική οντότητα. Συγκεκριμένα, το ΠΕΚ ήδη στην υπόθεση SIV [ΠΕΚ 10.3.1992, υποθέσεις T-68/89, T-77/89 και T-78/89 (Societa Italiana Vetro Spa, Fabbrica Pisana Spa και Ppg Vernante Pennitalia Spa κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων), Συλλογή 1992, σελίδα II-01403, παρ.358], εκτίμησε ότι δεν υπήρχε κανένας νομικός ή οικονομικός λόγος που να καταδεικνύει ότι ο όρος "επιχείρηση" που αναφέρεται στο άρθρο 82 έχει διαφορετική έννοια από αυτή που έχει στο πλαίσιο του άρθρου 81, και υπογράμμισε ότι δεν μπορεί, καταρχήν, να αποκλειστεί το ενδεχόμενο δύο ή περισσότερες ανεξάρτητες οικονομικές ενότητες να συνδέονται, σε μία συγκεκριμένη αγορά, με τέτοιους οικονομικούς δεσμούς ώστε, εκ του λόγου αυτού, να κατέχουν από κοινού δεσπόζουσα θέση σε σχέση με άλλους επιχειρηματίες στην ίδια αγορά.

Για να διαπιστωθεί η ύπαρξη συλλογικής οντότητας, είναι αναγκαίο να εξετασθούν οι οικονομικοί δεσμοί ή οι οικονομικές διασυνδέσεις μεταξύ των οικείων επιχειρήσεων. Πρέπει ιδίως να εξετασθεί συναφώς αν υπάρχουν οικονομικοί δεσμοί μεταξύ των επιχειρήσεων αυτών που τους επιτρέπουν να ενεργούν από κοινού, ανεξάρτητα από τους ανταγωνιστές τους, από τους πελάτες τους και τους καταναλωτές. Το γεγονός και μόνον ότι δύο ή περισσότερες επιχειρήσεις συνδέονται με συμφωνία, με απόφαση ενώσεως επιχειρήσεων ή με εναρμονισμένη πρακτική, κατά την έννοια του άρθρου (πρώην 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης νυν άρθρου) 81, παράγραφος 1, ΣΕΚ, δεν μπορεί καθεαυτό να αποτελέσει επαρκές έρεισμα για μια τέτοια διαπίστωση.

Απεναντίας, συμφωνία, απόφαση ή εναρμονισμένη πρακτική (που τυγχάνει ή όχι εξαιρέσεως κατά το άρθρο 81, παράγραφος 3, της Συνθήκης) μπορεί αναμφισβήτητα, όταν τίθεται σε εφαρμογή, να έχει ως συνέπεια ότι οι οικείες επιχειρήσεις δεσμεύονται όσον αφορά τη συμπεριφορά τους σε ορισμένη αγορά κατά τρόπον ώστε να εμφανίζονται στην αγορά αυτή ως συλλογική οντότητα έναντι των ανταγωνιστών τους, των εμπορικών εταίρων τους και των καταναλωτών. Η ύπαρξη ΣΔΘ μπορεί συνεπώς να προκύπτει από τη φύση και τους όρους μιας συμφωνίας, από τον τρόπο της εφαρμογής της και, επομένως, από τους δεσμούς ή τις διασυνδέσεις μεταξύ επιχειρήσεων που απορρέουν από τη συμφωνία αυτή.

Πάντως, η ύπαρξη συμφωνίας ή άλλων νομικών δεσμών δεν είναι απαραίτητη για τη διαπίστωση ότι συντρέχει συλλογική δεσπόζουσα θέση, διαπίστωση που μπορεί να προκύπτει από άλλες διασυνδέσεις και θα εξαρτώνταν από οικονομική εκτίμηση και, ιδίως, από εκτίμηση της διάρθρωση της οικείας αγοράς.

8. Αντιστοίχως, στην απόφαση Airtours (εφεξής Airtours) το ΠΕΚ αναφέρθηκε στις σχετικές προϋποθέσεις ως εξής: «...Απόφαση του ΠΕΚ της 6ης Ιουνίου 2002, Airtours plc κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Υπόθεση T-342/99, Συλλ. 2002 σελίδα II-02585: «61 Κατάσταση συλλογικής δεσπόζουσας θέσεως παρακωλύουσα σε σημαντικό βαθμό τον αποτελεσματικό ανταγωνισμό εντός της κοινής αγοράς ή σε σημαντικό τμήμα αυτής μπορεί, επομένως, να προκύψει εν συνεχεία μιας συγκεντρώσεως όταν, λαμβανομένων υπόψη των ίδιων των χαρακτηριστικών της σχετικής αγοράς και της μεταβολής που θα επιφέρει στη δομή της η πραγματοποίηση της συγκεντρώσεως, η τελευταία θα έχει ως αποτέλεσμα ότι, κάθε μέλος του δεσπόζοντος ολιγοπωλίου, συνειδητοποιώντας τα κοινά συμφέροντα, θα θεωρούσε δυνατό, οικονομικά ορθολογικό και, επομένως, προτιμητέο, να υιοθετεί διαρκώς την ίδια γραμμή δράσεως στην αγορά με σκοπό να πωλεί σε τιμές υψηλότερες από τις ανταγωνιστικές, χωρίς να χρειάζεται να συνάψει συμφωνία ή να ακολουθήσει εναρμονισμένη πρακτική κατά την έννοια του άρθρου 81 ΕΚ (βλ., υπό το ίδιο πνεύμα, την προπαρατεθείσα απόφαση Gencor κατά Επιτροπής, σκέψη 277), και χωρίς οι σημερινοί ή οι μελλοντικοί ανταγωνιστές ή ακόμη οι πελάτες και οι καταναλωτές να μπορούν να αντιδράσουν πραγματικά. 62 Όπως προέβλεπε η προσφεύγουσα και όπως δέχθηκε η Επιτροπή με τα υπομνήματά της, απαιτούνται τρεις προϋποθέσεις για να μπορεί να δημιουργηθεί η κατ' αυτόν τον τρόπο ορισθείσα κατάσταση συλλογικής δεσπόζουσας θέσεως:

- πρώτον, κάθε μέλος του δεσπόζοντος ολιγοπωλίου πρέπει να μπορεί να γνωρίζει τη συμπεριφορά των άλλων μελών, προκειμένου να εξακριβώνει αν υιοθετούν ή όχι την ίδια γραμμή δράσεως. Όπως ρητά δέχεται η Επιτροπή, δεν αρκεί το ότι κάθε μέλος του δεσπόζοντος ολιγοπωλίου έχει συνείδηση του ότι όλοι μπορούν να επωφεληθούν από μια αλληλεξαρτώμενη συμπεριφορά στην αγορά, αλλά πρέπει επίσης να διαθέτει ένα μέσο για να γνωρίζει αν οι άλλοι επιχειρηματίες υιοθετούν την ίδια στρατηγική και αν τη διατηρούν. Η διαφάνεια στην αγορά θα πρέπει, επομένως, να είναι επαρκής για να επιτρέπει σε κάθε μέλος του δεσπόζοντος ολιγοπωλίου να γνωρίζει, κατά τρόπο αρκούντως ακριβή και άμεσο, την εξέλιξη της συμπεριφοράς στην αγορά καθενός από τα άλλα μέλη.

- δεύτερον, είναι αναγκαίο η κατάσταση σιωπηρού συντονισμού να μπορεί να διατηρηθεί, δηλαδή πρέπει να υπάρχει ένα κίνητρο για να μη αποστούν από την κοινή γραμμή στην αγορά. Όπως παρατηρεί η Επιτροπή, μόνον αν όλα τα μέλη του δεσπόζοντος ολιγοπωλίου διατηρήσουν παράλληλη συμπεριφορά μπορούν να επωφεληθούν. Επομένως, η προϋπόθεση αυτή εμπεριέχει την έννοια των αντιποίνων σε περίπτωση συμπεριφοράς που αποκλίνει από την κοινή γραμμή. Οι διάδικοι συμμερίζονται εν προκειμένω την ιδέα ότι για να είναι βιώσιμη μια συλλογική δεσπόζουσα θέση θα πρέπει να υπάρχουν επαρκείς παράγοντες αποτροπής για να

εξασφαλιστεί ένα σταθερό κίνητρο για να μην αποστούν από την κοινή γραμμή, πράγμα που ισοδυναμεί με το ότι πρέπει κάθε μέλος του δεσπόζοντος ολιγοπωλίου να γνωρίζει ότι η ανάπτυξη έντονης ανταγωνιστικής δράσης εκ μέρους του με σκοπό την αύξηση του μεριδίου αγοράς θα προκαλούσε παρόμοια συμπεριφορά εκ μέρους των άλλων, οπότε η πρωτοβουλία του δεν θα του απέφερε κανένα πλεονέκτημα (βλ., υπό το πνεύμα αυτό, προπαρατεθείσα απόφαση Gencor κατά Επιτροπής, σκέψη 276).

- τρίτον, για να αποδείξει επαρκώς κατά νόμον την ύπαρξη συλλογικής δεσπόζουσας θέσεως, η Επιτροπή οφείλει επίσης να αποδείξει ότι η προβλεπτή αντίδραση των σημερινών και μελλοντικών ανταγωνιστών, καθώς και των καταναλωτών δεν θα αναιρούσε τα αποτελέσματα που αναμένονται από την κοινή γραμμή δράσεως...».

Από την εκτίμηση της θέσης των καθ'ών στη σχετική αγορά στοιχειοθετείται η ύπαρξη ενός ολιγοπωλίου με δεδομένα τα μικρά μερίδια αγοράς των υπόλοιπων ανταγωνιστών. Προκύπτουν δε στοιχεία που επιβεβαιώνουν τα κριτήρια που έθεσε η Airtours για τη διαπίστωση της κατάχρησης συλλογικής δεσπόζουσας θέσης, δηλαδή α) τη δυνατότητα το κάθε μέλους της ΣΔΘ να έχει την ικανότητα να πληροφορείται τη συμπεριφορά των άλλων μελών και να ελέγχει κατά πόσον εφαρμόζεται η κοινή πολιτική, β) η κατάσταση της σιωπηρής εναρμόνισης πρέπει να είναι ανθεκτική στο χρόνο και να υπάρχει κίνητρο ώστε τα μέρη να μην αποκλίνουν από την κοινή συμπεριφορά και γ) η προβλέψιμη αντίδραση ανταγωνιστών ή δυνητικών ανταγωνιστών να μην μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τα αποτελέσματα από την κοινή πολιτική.

9. Στην προκειμένη περίπτωση, ο βαθμός διαφάνειας στην αγορά είναι σημαντικός (ιδιαίτερος χαρακτήρας της κατ' ουσίαν δυοπωλιακής αγοράς, εκατέρωθεν αγορές μεταξύ των καθ'ών, κ.ά.), ώστε το κάθε μέρος είναι σε θέση να πληροφορείται την συμπεριφορά του άλλου.
10. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει σημειώσει, στην υπόθεση TACA, ότι η δυνατότητα να ευθυγραμμιστεί η ανταγωνιστική συμπεριφορά δεν σημαίνει ότι ο ανταγωνισμός μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών εξαφανίζεται τελείως. Εξάλλου, στην ίδια υπόθεση το Πρωτοδικείο σημειώνει ότι η ύπαρξη δεσπόζουσας θέσης κατά την έννοια του άρθρου 82 ΣΕΚ προϋποθέτει την ύπαρξη οικονομικών δεσμών μεταξύ δύο ή περισσότερων οικονομικών οντοτήτων που εξ ορισμού είναι ανεξάρτητες και ικανές να ανταγωνίζονται η μία την άλλη.
11. Από το σύνολο των ανωτέρω, αλλά και την ανάλυση της έως σήμερα υφιστάμενης νομολογίας του ΠΕΚ και της Επιτροπής, ιδιαίτερα όπως προέκυψε από τις αποφάσεις Airtours και TACA, αλλά και το Κείμενο Διαβούλευσης για την Αναθεώρηση του άρθρου 82 ΣΕΚ, προκύπτουν τα εξής: Το 1992 το ΠΕΚ στην υπόθεση Italian Flat Glass δέχθηκε ότι «δεν υπάρχει κανένας λόγος που να αποκλείει επί της αρχής δύο ή περισσότερες ανεξάρτητες οικονομικές οντότητες από το να θεωρούνται σε μία δεδομένη αγορά, συνδεδεμένες με τέτοιους οικονομικούς δεσμούς ώστε, εξαιτίας του γεγονότος αυτού, να κατέχουν από κοινού δεσπόζουσα θέση έναντι των λοιπών επιχειρήσεων στην ίδια αγορά...». Παρά τη διατύπωση της γενικής αυτής κρίσης, το ΠΕΚ ακύρωσε την απόφαση της Επιτροπής, κρίνοντας ότι για την θεμελίωση ΣΔΘ

δεν αρκεί η ομοιόμορφη συμπεριφορά από δύο ή περισσότερες επιχειρήσεις, που έχουν συνολικά υψηλό μερίδιο αγοράς, ακόμη και εάν αυτή η συμπεριφορά συνιστά παράβαση του άρθρου 81 ΣΕΚ. Κατά την εξέλιξη της νομολογίας του Δικαστηρίου, επιβεβαιώθηκε ότι για τη στοιχειοθέτηση ΣΔΘ απαιτείται η ύπαρξη «δεσμών» μεταξύ των επιχειρήσεων, ώστε αυτές να υιοθετούν την ίδια συμπεριφορά στην αγορά. Η έννοια αυτή των «δεσμών» διευρύνθηκε ώστε να περιλαμβάνει τόσο τους διαρθρωτικούς όσο και τους οικονομικούς-συμβατικούς δεσμούς. Το Δικαστήριο ωστόσο δεν έφτασε ποτέ να αρκείται μόνο στη μη εναρμονισμένη ομοιόμορφη συμπεριφορά, όπως αυτή προκύπτει εξ αιτίας της ολιγοπωλιακής αλληλεξάρτησης για την εφαρμογή του άρθρου 82 ΣΕΚ. Εντωμεταξύ, όμως, στο πλαίσιο του προληπτικού ελέγχου των συγκεντρώσεων, ο ρόλος της ολιγοπωλιακής αλληλεξάρτησης για τη θεμελίωση συλλογικής δεσπόζουσας θέσης απέκτησε όλο και μεγαλύτερη σημασία.

12. Με την απόφασή του στην υπόθεση *Gencor*, το ΠΕΚ δέχθηκε ότι: *«Οι οικονομικοί δεσμοί περιλαμβάνουν τη σχέση αλληλεξάρτησης που υφίσταται μεταξύ των μελών ενός στενού ολιγοπωλίου, εντός του οποίου, σε μια αγορά με τα κατάλληλα χαρακτηριστικά- ιδίως υψηλή συγκέντρωση διαφάνεια και ομοιογένεια προϊόντων - οι επιχειρήσεις είναι σε θέση να προβλέπουν τη συμπεριφορά των άλλων, και επομένως έχουν ισχυρό κίνητρο να συντονίσουν τη συμπεριφορά τους με την αγορά, ιδίως με τρόπο που να μεγιστοποιεί τα κοινά τους κέρδη, μειώνοντας την παραγωγή με σκοπό την αύξηση των τιμών».*

Επομένως, το Πρωτοδικείο αναγνώρισε ότι σε δεδομένες συνθήκες αγοράς (υψηλή συγκέντρωση, διαφάνεια και ομοιογένεια προϊόντων), ΣΔΘ μπορεί να δημιουργηθεί και εξ αιτίας των "οικονομικών δεσμών που προκύπτουν από την αλληλεξάρτηση μεταξύ των μελών ενός στενού ολιγοπωλίου". Η θέση αυτή επιβεβαιώθηκε στην ως άνω υπόθεση *Airtours*, όπου το ΠΕΚ έθεσε τα τρία κριτήρια για την θεμελίωση της συλλογικής δεσπόζουσας θέσης (διαφάνεια της αγοράς, δυνατότητα αντιποίνων, απουσία εξωτερικών περιορισμών) και όρισε τη ΣΔΘ ως την κατάσταση όπου: *"...ενόψει των συνθηκών της αγοράς τα μέλη του ολιγοπωλίου αναγνωρίζουν τα κοινά τους συμφέροντα και θεωρούν εφικτό, οικονομικά δυνατό και προτιμητέο να υιοθετήσουν σε μόνιμη βάση μια κοινή πολιτική στην αγορά, με στόχο την πώληση σε τιμές πάνω από το ανταγωνιστικό επίπεδο..."*.

13. Ιδιαίτερη σημασία έχει το ότι ο εν λόγω ορισμός της συλλογικής δεσπόζουσας θέσης από το ΠΕΚ είναι διαφορετικός από αυτόν που είχε αρχικά δώσει η Επιτροπή στην εντέλει ακυρωθείσα απόφασή της *Airtours/FIRST CHOICE*, η οποία φάνηκε τότε να δίνει βάση στην «ατομική» και όχι στην «κοινή πολιτική» των ολιγοπωλητών, κρίνοντας ότι για τη θεμελίωση ΣΔΘ αρκεί η συγχώνευση να ωθεί τους ολιγοπωλητές να συμπεριφέρονται ατομικώς κατά τρόπο που μειώνει σημαντικά τον ανταγωνισμό μεταξύ τους.

Το ΠΕΚ, όμως, με απόφαση σε αντίθετη κατεύθυνση από αυτήν της Επιτροπής, στο σημείο αυτό δεν αντέκρουσε ρητά τον ορισμό της Επιτροπής και, κατά συνέπεια, ενώ προέταξε της ύπαρξη 'κοινής πολιτικής' σε μόνιμη βάση, δεν αποσαφήνισε κατά πόσο η έννοια της ΣΔΘ καλύπτει και την αυτοτελή ομοιόμορφη συμπεριφορά, όπως π.χ. την περίπτωση όπου οι ολιγοπωλητές κρίνουν εξ αιτίας των συνθηκών της (ολιγοπωλιακής αγοράς), αλλά αυτοτελώς ο καθένας, ότι είναι κερδοφόρο γι' αυτούς να

αυξήσουν τις τιμές τους. Σε κάθε περίπτωση, η σαφώς ευρύτερη έννοια της ΣΔΘ, όπως διαμορφώθηκε υπό το πρίσμα του ελέγχου συγκεντρώσεων (κυρίως με ης αποφάσεις *Genco*, *Airtours*), σε σχέση με την μέχρι τότε νομολογία επί του άρθρου 82 ΣΕΚ (που, όπως είπαμε, απαιτούσε την ύπαρξη διαρθρωτικών ή έστω νομικών/οικονομικών δεσμών μεταξύ των ολιγοπωλητών) φαίνεται ότι επηρέασε τη θέση του Δικαστηρίου σε μετέπειτα σχετικές υποθέσεις και του άρθρου 82 ΣΕΚ.

14. Ας σημειωθεί ότι στην υπόθεση CEWAL το Δικαστήριο έκρινε ότι: *“ η ύπαρξη μιας συμφωνίας ή άλλων νομικών δεσμών δεν είναι απαραίτητη για την διαπίστωση συλλογικής δεσπόζουσας θέσης. Η διαπίστωση αυτή, μπορεί να βασιστεί σε άλλους συνδετικούς παράγοντες και εξαρτάται από μία οικονομική ανάλυση και ειδικότερα μια ανάλυση της δομής της εν λόγω αγοράς*». Το Δικαστήριο, υιοθετώντας τις σκέψεις της υπόθεσης *Airtours* ανωτέρω, δέχεται ότι η ΣΔΘ μπορεί να προκύπτει από παράγοντες οικονομικής αλληλεξάρτησης που επιτρέπουν στις επιχειρήσεις να υιοθετούν την ίδια γραμμή δράσης στην αγορά.
15. Ύστερα από τις ανωτέρω νομολογιακές εξελίξεις η Επιτροπή προτείνει η διευρυμένη έννοια της ΣΔΘ, που διατύπωσε το Πρωτοδικείο στην απόφαση *Airtours* και αποκρυσταλλώθηκε στις Κατευθυντήριες Γραμμές της Επιτροπής για τις Οριζόντιες Συγκεντρώσεις, να υιοθετηθεί και για τους σκοπούς της εφαρμογής του άρθρου 82 ΣΕΚ. Στο Κείμενο Διαβούλευσης που εξέδωσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2005 για την αναθεώρηση της εφαρμογής του άρθρου 82 ΣΕΚ, σημειώνεται ότι: *“η ύπαρξη συμφωνίας ή άλλων νομικών δεσμών δεν είναι απαραίτητη για τη θεμελίωση συλλογικής δεσπόζουσας θέσης. Μια τέτοια διαπίστωση μπορεί να βασιστεί σε άλλους συνδετικούς παράγοντες και εξαρτάται από μια οικονομική ανάλυση και ιδιαίτερα μια ανάλυση της δομής της κρινόμενης αγοράς. Επομένως, η δομή της αγοράς και ο τρόπος με τον οποίο οι επιχειρήσεις αντιδρούν η μια έναντι της άλλης στην αγορά μπορεί να οδηγήσει στην διαπίστωση ύπαρξης συλλογικής δεσπόζουσας θέσης”*. Και συνεχίζει σημειώνοντας ότι σε ολιγοπωλιακές αγορές: *“είναι δυνατό οι επιχειρήσεις να συντονίσουν τη συμπεριφορά τους παρατηρώντας και αντιδρώντας στη συμπεριφορά των ανταγωνιστών τους. Με άλλα λόγια, μπορούν να υιοθετήσουν μια κοινή στρατηγική που τους επιτρέπει να παρουσιάζονται και να ενεργούν από κοινού σαν συλλογική οντότητα”*. Τέλος, το Κείμενο Διαβούλευσης για το άρθρο 82 ΣΕΚ επαναλαμβάνει τα τρία κριτήρια της απόφασης *Airtours* για την διαπίστωση συλλογικής δεσπόζουσας θέσης, ήτοι διαφάνεια αγοράς, ύπαρξης μηχανισμού αντιποίνων, απουσία εξωτερικών περιορισμών και πιέσεων.
16. Στο σημείο αυτό, το ΠΕΚ στην απόφαση SONY/BMG, παρότι αφορούσε υπόθεση συγκέντρωσης σημείωσε ότι: *“η πλήρωση των τριών κριτηρίων της απόφασης Airtours μπορεί να στοιχειοθετηθεί εμμέσως επί τη βάση μιας σειράς πολύ περίπλοκων ενδείξεων και αποδεικτικών στοιχείων που σχετίζονται με τα σημάδια, τις εκφάνσεις και τα φαινόμενα που είναι εγγενή στην ύπαρξη συλλογικής δεσπόζουσας θέσης Η στενή ευθυγράμμιση των τιμών επί μακρό χρονικό διάστημα (ειδικά σε επίπεδα ανώτερα των ανταγωνιστικών) σε συνδυασμό με άλλους χαρακτηριστικούς παράγοντες της συλλογικής δεσπόζουσας θέσης μπορεί, εν τη απουσία εύλογης εναλλακτικής εξήγησης, να επαρκούν για να καταδείξουν την ύπαρξη συλλογικής δεσπόζουσας θέσης, ακόμα και όπου δεν υπάρχει*

ισχυρή απόδειξη σημαντικής διαφάνειας της αγοράς, καθώς μια τέτοια διαφάνεια μπορεί να τεκμηριωθεί σε τέτοιες συνθήκες".

Στην ως άνω υπόθεση, το ΠΕΚ φαίνεται να δέχεται ότι η συνδρομή των τριών κριτηρίων για την κατάφαση της ΣΔΘ μπορεί να συναχθεί από την ίδια την συλλογική δεσπόζουσα θέση. Με άλλα λόγια, το ΠΕΚ υιοθετεί ένα τεκμήριο, σύμφωνα με το οποίο, εάν υπάρχουν ενδείξεις ότι υπάρχει ΣΔΘ, μπορούμε να θεωρήσουμε ότι τα κριτήρια για την διαπίστωση της πληρούνται και επομένως δεν χρήζουν πλήρους απόδειξης.

(Για τις παραγράφους 11-16 βλ. Αγγελική Κανελλοπούλου Στον Συλλογικό Τόμο «Η Μεταρρύθμιση του Ευρωπαϊκού και Ελληνικού Δικαίου του Ελεύθερου Ανταγωνισμού» επιμ. Ι. Κοκκορησ-Ι. Λιανός, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2008, σελ 160-165).

17. Στην υπό κρίση περίπτωση, και την εξεταζόμενη αγορά, τα τρία κριτήρια της απόφασης Airtours, που συνιστούν οδηγό για την στοιχειοθέτηση της κατάχρησης ΣΔΘ, συνοψίζονται ως εξής: α) δυνατότητα του κάθε μέλους της ΣΔΘ να πληροφορείται τη συμπεριφορά των άλλων μελών και να ελέγχει κατά πόσον εφαρμόζεται την κοινή πολιτική, β) η κατάσταση της σιωπηρής εναρμόνισης πρέπει να είναι ανθεκτική στο χρόνο και να υπάρχει κίνητρο ώστε τα μέρη να μην αποκλίνουν από την κοινή συμπεριφορά και γ) η αντίδραση ανταγωνιστών ή δυνητικών ανταγωνιστών να μην μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τα αποτελέσματα από την κοινή πολιτική. Τα ως άνω κριτήρια, όμως πρέπει να τεθούν και υπό το πρίσμα των ιδιαίτερων συνθηκών της εξεταζόμενης σχετικής αγοράς, ώστε να καταδειχθεί εάν και κατά πόσον υφίστανται τα αντικειμενικά και υποκειμενικά στοιχεία, για την στοιχειοθέτηση της ύπαρξης αρχικώς, και της κατάχρησης, στην συνέχεια, της ΣΔΘ.
18. Εις ό, τι αφορά τα πραγματικά περιστατικά και τις ιδιαιτερότητες της δομής της αγοράς της χονδρεμπορίας ξενόγλωσσου βιβλίου, προκύπτουν τα εξής δεδομένα:
- i) Η συγκεκριμένη αγορά χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό συγκέντρωσης, οι δε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε αυτήν είναι οκτώ, εκ των οποίων οι δύο, καθ'ων στην συγκεκριμένη περίπτωση, κατέχουν υψηλό μερίδιο αγοράς.
  - ii) Η ύπαρξη μικρού αριθμού εταιρειών που δραστηριοποιούνται στο σύνολο της επικράτειας έχει ως αποτέλεσμα και την διαφάνεια στις συναλλαγές του συνόλου της σχετικής αγοράς, καθώς η όποια συναλλαγή πραγματοποιείται μεταξύ χονδρεμπόρων ή μεταξύ χονδρεμπόρων και λιανέμπορων, γίνεται αμέσως γνωστή ακριβώς λόγω της ύπαρξη μικρού αριθμού εταιρειών στον κλάδο.
  - iii) Η δυνατότητα άμεσης γνώσης των όποιων πραγματοποιούμενων συναλλαγών, με τους όρους που αυτές πραγματοποιούνται, εκ μέρους κάθε άλλου χονδρεμπόρου, επιφέρει και τη δυνατότητα άμεσης αντίδρασης σε συναλλαγές που πιθανόν να έρχονται σε σύγκρουση με τα επιχειρηματικά του συμφέροντα, αλλά και από την αποφασισθείσα κοινή πολιτική στην αγορά αλλά και επιβολής σε όποιον εκ του ολιγοπωλίου αποστει από την αποφασισθείσα κοινή γραμμή.
  - iv) Οι δε σχέσεις μεταξύ των δύο καθ'ων χαρακτηρίζονται από οικονομική αλληλεπίδραση και μεταξύ τους επιρροή. Αυτό συνέβαινε και γιατί εκτός από

ανταγωνιστές, είναι και ο ένας προμηθευτής και αντιστοίχως πελάτης του άλλου για συγκεκριμένα-μη εναλλάξιμα προϊόντα, με αποτέλεσμα να υφίσταται οικονομική συνέπεια για όποιον από τους δύο αποφάσιζε να τηρήσει διαφορετική πολιτική έναντι των τρίτων ή να μεταλλάξει προσωρινά την εμπορική πολιτική του, πολλώ δε μάλλον διότι υπήρχε άμεση γνώση και δυνατότητα αντίδρασης στην περίπτωση αυτή.

Η συναλλακτική πολιτική της κάθε μίας από τις καθ'ων, ακόμη και αν από μόνη της δεν επιτρέπει στην εκάστοτε επιχείρηση να συμπεριφέρεται ανεξάρτητα από τον κύριο ανταγωνιστή της, εξετάζεται σε συνάρτηση και με τη συναλλακτική πολιτική της έτερης καθ'ης, ιδίως στον βαθμό που η όμοια εμπορική πολιτική τους επιτρέπει να καθορίζουν τις τιμές ή να ελέγχουν την παραγωγή ή τη διανομή.

Η τελική τιμή λιανικής πώλησης των βιβλίων που εκδίδονται στην Ελλάδα ή των εισαγόμενων βιβλίων που τυπώνονται στο εξωτερικό στην ελληνική γλώσσα εκ του νόμου καθορίζεται από τον εκδότη / εισαγωγέα αντιστοίχως. Όπως προέκυψε από το ιστορικό της παρούσης, οι εκδότες και οι εισαγωγείς (και δη όταν είναι αποκλειστικοί) διαδραματίζουν τον σημαντικότερο ρόλο, εμμέσως ή αμέσως, στον καθορισμό της τελικής τιμής πώλησης των βιβλίων και των περιθωρίων κέρδους των χονδρεμπόρων και των βιβλιοπωλείων.

Ως προς τους καθ'ων, εκτός του ότι ο ένας είναι ανταγωνιστής του άλλου, ο ένας είναι και πελάτης του άλλου. Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης είναι ότι υφίσταται de facto διαφάνεια στην αγορά και συγκεκριμένα, η εταιρεία ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ μαθαίνει απευθείας τις εκπτώσεις που προσφέρει ο κυριότερος ανταγωνιστής της, η εταιρεία ΑΠΟΛΛΩΝ, στους κοινούς τους πελάτες χονδρεμπόρους (αφού η εταιρεία ΑΠΟΛΛΩΝ στέλνει πρώτη τη σχετική προσφορά στους πελάτες της, μεταξύ των οποίων και η εταιρεία ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ).

Και για τον λόγο αυτό οι εκπτώσεις που παρέχουν στους πελάτες τους χονδρεμπόρους κυμαίνονται στο ίδιο επίπεδο, ενώ το περιθώριο κέρδους των χονδρεμπόρων - εισαγωγέων ξενόγλωσσου βιβλίου κυμαίνεται μεταξύ 10% και 18%. Οι δε εκπτώσεις που παρέχουν αυτοί στους βιβλιοπώλες δίδονται χωρίς κριτήρια που συνδέονται με οικονομική ανάλυση.

19. Βάσει των ανωτέρω, στη συγκεκριμένη αγορά ξενόγλωσσου εκπαιδευτικού βιβλίου παρατηρείται μειωμένος ανταγωνισμός, καθορισμός των τιμών μεταπώλησης (η συνιστώμενη τιμή λιανικής πώλησης είναι στην πλειονότητα των περιπτώσεων, όπως προκύπτει από τις προπαρατεθείσες συμβάσεις, δεσμευτική κατ' ουσίαν και καθορίζεται κυρίως από τους εκδότες), διαφάνεια των όρων συναλλαγής και σε οριζόντιο επίπεδο, εναρμόνιση όρων και εκπτώσεων. Αυτά τα χαρακτηριστικά υπαγορεύουν την αυστηρή αξιολόγηση των συστημάτων διανομής των καθ'ων και των οριζόντιων και κάθετων συμφωνιών και πρακτικών τους.
20. Ως προς τα αποτελέσματα για την αγορά επόμενης οικονομικής βαθμίδας από την αποκλειστική/κεντρική διάθεση των βιβλίων από τις δύο καθ'ων, πρέπει να σημειωθεί ότι παρατηρείται σταδιακή μείωση των εκπτώσεων που χορηγούν οι εκδότες στους χονδρεμπόρους. Αυτό έχει ως συνέπεια, οι εκπτώσεις που μπορεί να προσφέρει ο λιανέμπορος στους πελάτες του να είναι μικρότερες. Η πολιτική

κεντρικής διάθεσης είναι πρόσφορη να οδηγήσει σε άνοδο των τιμών, ενώ τα τελευταία χρόνια έχει σημειωθεί σημαντική αύξηση των τιμών τόσο της χονδρικής, όσο και της λιανικής πώλησης, όπως προκύπτει και από την προηγηθείσα ανάλυση. Τονίζεται στο σημείο αυτό ότι στις περιπτώσεις, κατά τις οποίες συνάπτεται σύμβαση αποκλειστικής διανομής μεταξύ των εκδοτών και των διανομέων, οι εκδότες παραπέμπουν τα βιβλιοπωλεία που απευθύνονται απευθείας σε αυτούς, στους χονδρεμπόρους αποκλειστικής διακίνησης [ΑΠΟΛΛΩΝΑ και ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗ] δηλαδή καταλύεται η δυνατότητα άμεσης προμήθειας των βιβλίων από εκδότες εσωτερικού και εξωτερικού. Από τα στοιχεία που βρίσκονται στη διάθεση της Ε.Α και από την καταγγελία προκύπτει ότι απαγορεύονται και οι παθητικές πωλήσεις, γεγονός που επιφέρει περαιτέρω στεγανοποίηση της εθνικής αγοράς.

21. Σημειώνεται επίσης ότι όταν οι εισαγωγείς και αποκλειστικοί διανομείς ΑΠΟΛΛΩΝ και ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ, στις περιπτώσεις όπου υπάρχει αποκλειστικότητα, προμηθεύουν χονδρεμπόρους (με τους οποίους είναι ανταγωνιστές στην αγορά επόμενης οικονομικής βαθμίδας), σύμφωνα με την καταγγελία τους παρέχουν εκπτώσεις αντίστοιχες με αυτές που παρέχουν και στους βιβλιοπώλες. Αποτέλεσμα αυτής της πρακτικής είναι η συμπίεση των περιθωρίων κέρδους των χονδρεμπόρων και η επιβολή δυσμενών συναλλακτικών όρων από τους εισαγωγείς – αποκλειστικούς διανομείς στη διακίνηση των εκδόσεων.
22. Τα ανωτέρω χαρακτηριστικά της αγοράς οδήγησαν στην ανάπτυξη σχέσεων οικονομικής επιρροής και αλληλεπίδρασης μεταξύ των καθ'ων χονδρεμπόρων, ώστε σε περίπτωση που κάποιος αποστεί από την αποφασισθείσα κοινή γραμμή κατάχρησης της ΣΔΘ, να υπάρχει η δυνατότητα από τον εκάστοτε άλλον καθ'ων χονδρέμπορο, να επιβάλλει εμπορικούς όρους και συνθήκες οικονομικής πίεσης προς αυτόν τέτοιες που να τον οδηγήσουν σε άμεση επιστροφή στην ανωτέρω περιγραφόμενη συμπεριφορά κατάχρησης ΣΔΘ. Στο σημείο αυτό, ιδιαίτερη αξία αποκτά η ύπαρξη των αποκλειστικότητων εκ μέρους των καθ'ων, ως ισχυρού διαπραγματευτικού όπλου, για την επιβολή των ως άνω εμπορικών όρων, αλλά και για την υποχρέωση παραμονής στην κοινή γραμμή κατάχρησης συλλογικής δεσπόζουσας θέσης, ως μορφή «αντιποίνων», όπως περιγράφεται ως κριτήριο από την απόφαση Airtours. Στην δομή της συγκεκριμένης αγοράς, ιδιαίτερη αξία, ως ενισχυτική της παραβατικής, αντιανταγωνιστικής συμπεριφοράς κατάχρησης συλλογικής δεσπόζουσας θέσης κατέχει και η επανάληψη των συμπεριφορών που περιγράφηκαν ανωτέρω από τις δύο καθ'ων, δεδομένου ότι σε περιπτώσεις παράβασης του ανταγωνισμού, η επανάληψη αυτών ως θεμέλιο των επιχειρηματικών οφελών εξ αυτής είναι το κυρίαρχο στοιχείο που αποτρέπει τους συμμετέχοντες από το να επιστρέψουν σε συνθήκες ανταγωνισμού, και ενισχύει την αντιανταγωνιστική πολιτική.
23. Περαιτέρω, για τους λόγους που προαναφέρθηκαν, είναι εξαιρετικά δύσκολο να μπορέσει οποιαδήποτε αντίδραση ανταγωνιστών ή καταναλωτών να ανατρέψει τα αποτελέσματα που επιτυγχάνονται επί χρόνια από την κοινή γραμμή δράσεως. Έτσι, όλες οι ως άνω παράμετροι που έχουν διαμορφωθεί από τη νομολογία των

κοινοτικών δικαστηρίων ως αυθεντική ερμηνεία των όρων της ΣΕΚ ισχύουν, όπως ειδικότερα καταδείχθηκε ανωτέρω, στην παρούσα υπόθεση, σε σχέση με τη συμπεριφορά της ΑΠΟΛΛΩΝ και της ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ. Ιδίως δε ως προς το ζήτημα των αντιποίνων, δεν αποδεικνύεται η ύπαρξη συγκεκριμένων «ποινών» σε περίπτωση που μία εκ των δύο καθ'ων αποφασίσει να αποστεί από τη συντονισμένη συμπεριφορά. Πέραν του ότι καμία από τις δύο δεν έχει αποκλίνει από την κοινή γραμμή (αν και λόγω των «αποκλειστικότητων» και βάσει των αμοιβαίων αγορών μεταξύ των δύο καθ'ων είναι έντονος ο κίνδυνος της άρνησης προμήθειας ή μείωσης των εκπώσεων σε περίπτωση που μία εκ των δύο αποστεί από τη συλλογικά συμφέρουσα συμπεριφορά), υπάρχει και αναμφισβήτητο κίνητρο για να μην αποστούν από την ως άνω κοινή γραμμή στην αγορά (παράγοντας αποτροπής). Και τούτο, διότι κάθε μέλος του δεσπόζοντος ολιγοπωλίου γνωρίζει ότι η ανάπτυξη έντονης ανταγωνιστικής δράσης εκ μέρους του με σκοπό την αύξηση του μεριδίου αγοράς και την ανατροπή των ισορροπιών ως προς τις πηγές προμήθειας θα προκαλούσε παρόμοια συμπεριφορά σε σύντομο χρονικό διάστημα εκ μέρους του άλλου, οπότε η πρωτοβουλία του δεν θα του απέφερε κανένα πλεονέκτημα μακροπρόθεσμα.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, οι συμφωνίες αποκλειστικότητας και κεντρικής διάθεσης και η οργάνωση των δικτύων διανομής των δύο καθ'ων περιορίζουν τη δυνατότητα πρόσβασης ή επιβίωσης νέων ανταγωνιστών στη σχετική αγορά. Αν και έτεροι ανταγωνιστές υφίστανται ήδη στη σχετική αγορά και δεν υπάρχει κανένα νομικό εμπόδιο για μια επιχείρηση που επιθυμεί να εισέλθει για πρώτη φορά σε αυτήν, τα τελευταία χρόνια δεν έχει εισέλθει νέος ανταγωνιστής, ενώ αντιθέτως οι λίγοι ανταγωνιστές συρρικνώνονται ή και εξέρχονται της αγοράς.

24. Κατά συνέπεια, από την εξέταση του ιστορικού, των πραγματικών περιστατικών, της ακροαματικής διαδικασίας και του αποδεικτικού υλικού, η Επιτροπή Ανταγωνισμού καταλήγει στο συμπέρασμα ότι στοιχειοθετείται κατάχρηση ΣΔΘ από τις καταγγελλόμενες, για τους ανωτέρω λόγους.
25. Η Ε.Α, συνεκτιμώντας αφενός μεν την βαρύτητα και τη χρονική διάρκεια της παράβασης, και αφετέρου το γεγονός ότι η διαπιστωθείσα συλλογική δεσπόζουσα θέση δεν συνιστά προϊόν εναρμονισμένης πρακτικής των προαναφερομένων επιχειρήσεων, κρίνει ότι πρέπει να επιβληθεί πρόστιμο επί των κύκλων εργασιών των ετών 2002-2006 των περιών πρόκειται επιχειρήσεων ως εξής:

A) Για την εταιρεία ΑΠΟΛΛΩΝ [...]:

2002: [...] €

2003: [...] €

2004: [...] €

2005: [...] €

2006: [...] €

Σύνολο: [...] € x [...] % = 2.714.374,76 €

B) Για την εταιρεία ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ [...]:

2002: [...] €

2003: [...] €

2004: [...] €

2005: [...] €

2006: [...] €

Σύνολο: [...] € x [...] % = **2.166.546,76€**

Σύμφωνα δε με τα όσα προέκυψαν και από τη διαδικασία, η εταιρεία ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ προσκόμισε στη Γ.Δ.Α. εσφαλμένα στοιχεία κύκλου εργασιών της ως απάντηση στο πρώτο σχετικό αίτημα που της τέθηκε στο πλαίσιο του άρθρου 25 παρ.1 του Ν. 703/77. Το άρθρο 25 παρ.2 του ν. 703/77 ορίζει : «Σε περίπτωση άρνησης, δυστροπίας ή καθυστέρησης παροχής των αιτούμενων κατά την προηγούμενη παράγραφο πληροφοριών ή παροχής πληροφοριών ανακριβών ή ελλιπών, με την επιφύλαξη των κατ' άρθρο 29 του παρόντος ποινικών κυρώσεων, η Επιτροπή Ανταγωνισμού: α) όταν πρόκειται για επιχειρήσεις ή ενώσεις επιχειρήσεων, διευθυντές και υπαλλήλους τους, ως και ιδιώτες ή νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, επιβάλλει πρόστιμο δεκαπέντε χιλιάδων (15.000) Ευρώ με ανώτατο όριο το 1% του κύκλου εργασιών, όπως αυτός υπολογίζεται σύμφωνα με το άρθρο 4στ.». Με βάση τα ανωτέρω, η Ε.Α. έχει την αρμοδιότητα να επιβάλλει πρόστιμο στην εταιρία σύμφωνα με τα όσα ορίζει το άρθρο 25 παρ.2 του ν. 703/77. Πλην όμως διαπιστώνεται για την εταιρεία ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ ότι στη συνέχεια συνεργάστηκε αποτελεσματικά με την Γ.Δ.Α. Ως εκ τούτου η Ε.Α κρίνει ότι πρέπει να της επιβληθεί το ελάχιστο υπό του νόμου προβλεπόμενο πρόστιμο.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ

Η Επιτροπή Ανταγωνισμού σε Ολομέλεια αποφάσισε:

- A)** Οι εταιρείες ΑΠΟΛΛΩΝ ΑΕ και ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ GROUP Α.Ε. οφείλουν να παύσουν άμεσα και να παραλείπουν στο μέλλον πρακτικές που συνιστούν κατάχρηση συλλογικής δεσπόζουσας θέση όπως αυτή έτυχε περιγραφής στο σκεπτικό της παρούσας.
- B)** Οι καθ'ων οφείλουν να λάβουν όλα τα μέτρα που είναι απαραίτητα για την επίτευξη του αποτελέσματος της ισότιμης μεταχείρισης όλων των χονδρεμπόρων και βιβλιοπωλείων.
- Γ)** Την επιβολή προστίμου σε καθεμία των εταιρειών ΑΠΟΛΛΩΝ Α.Ε και ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ GROUP Α.Ε για την κατάχρηση της συλλογικής δεσπόζουσας θέσης ως εξής:
- i)** Στην εταιρεία ΑΠΟΛΛΩΝ Α.Ε πρόστιμο ποσού **2.714.374,76 €** για τα έτη παράβασης 2002-2006, και

ii) Στην εταιρεία **ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ GROUP Α.Ε** πρόστιμο ποσού **2.166.546,76€** για τα έτη παράβασης 2002-2006.

- Δ)** Οι καθ'ων υποχρεώνονται να κοινοποιήσουν εντός τριάντα (30) ημερών από τη γνωστοποίηση της απόφασης τα ληφθησόμενα προς το σκοπό αυτό μέτρα – δεσμεύσεις στην Επιτροπή Ανταγωνισμού και το χρονοδιάγραμμα εφαρμογής τους (το οποίο πρέπει να προβλέπει εύλογους χρόνους).
- Ε)** Επαπειλείται χρηματική ποινή ύψους τριών χιλιάδων πεντακοσίων (3.500) Ευρώ σε καθεμία των καθ'ων για την περίπτωση μη συμμόρφωσης, για κάθε ημέρα καθυστέρησης συμμόρφωσης με την απόφαση μετά την πάροδο του χρονικού διαστήματος συμμόρφωσης σε περίπτωση συνέχισης ή επανάληψης της παράβασης.
- ΣΤ)** Την επιβολή στην εταιρεία ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ πρόστιμου δεκαπέντε χιλιάδων ευρώ (15.000) σύμφωνα με τα όσα ορίζει το άρθρο 25 παρ.2 του Ν. 703/77 για παροχή ανακριβών στοιχείων στη ΓΔΑ.

Η απόφαση εκδόθηκε την **22^α Ιουλίου 2009**.

Η απόφαση να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης, σύμφωνα με το άρθρο 26 παρ. 6 του ισχύοντος Κανονισμού Λειτουργίας και Διαχείρισης της Επιτροπής Ανταγωνισμού (ΦΕΚ Β'1890/29.12.2006).

Ο Πρόεδρος

Χαράλαμπος Χρυσανθάκης

Οι Συντάκτες της Απόφασης

Αριστέα Σινανιώτη   Ιωάννης Σαμέλης

Η Γραμματέας

Παναγιώτα Μούρκου